

www.bastinaobjave.com

KOMENTAR POSLANIKOVE ŠABANSKE HUTBE

preuzeto iz djela

U IŠČEKIVANJU RAMAZANA

Sejjid Muhammed Dževad Veziri

Preveo s perzijskog: Amar Imamović

Fondacija “Mulla Sadra” u Bosni i Hercegovini

Sarajevo, 2010.

Riječ priređivača

Pred čitaocem se, kao prva cjelina, nalazi prijevod predavanja održanih pod pokroviteljstvom Fondacije "Mulla Sadra" u Bosni i Hercegovini, a u saradnji sa Mostarskim muftijstvom, u Mostaru u mjesecu Šabanu 1430. po Hidžri, od 8. do 12. augusta 2009. godine. Ovaj niz predavanja na temu mjeseca Ramazana, njegovih vrлина i njegova mjesta u vjernikovom životu, održao je profesor Sejjid Muhammed Dževad Veziri. Riječ je zapravo o skraćenoj verziji onoga o čemu je bilo riječi na okupljanju u Mostaru, ali nadamo se da će i u ovom obliku biti od koristi čitaocima i povod za daljnja istraživanja i upoznavanja sa mjesecom Ramazanom.

Potrebno je naglasiti da ponuđeni tekst odražava način i oblik iskaza usmenog predavanja.

KOMENTAR POSLANIKOVE ŠABANSKE HUTBE

Uvodna riječ

Prije svega, izražavam veliku radost što mi je Allah, dž.š., dao priliku da budem sa vama u ovom odabranom mjesecu, mjesecu velikih vrлина, te da sa vama podijelim raspoloživo vrijeme ovdje. Raduje me susret sa muslimanima u bilo kojem kutu zemlje, ljudima koji sa radošću pristupaju razmatranju pitanja islama. Također, zahvalan sam Uzvišenom Allahu na tome što mi je data prilika da razmijenimo mišljenja o islamskim učenjima. Čovjek u sticanju istinskog znanja – onog božanskog, islamskog i kur'anskog znanja, ne može biti uspješan ako iza toga ne stoji Božije providenje ili Božija pomoć.

Naravno, naša obaveza na tom putu jeste da uradimo sve što je u našoj moći, a da istovremeno poradimo na iskrenosti naše namjere. Pored namjere da drugima prenosim svoje znanje, imam lično veću želju da od drugih znanje usvajam. Dakle, da se koristim i vašim iskustvima i vašim znanjem. Uvijek je novo iskustvo kada čovjek iznova prolazi kroz Božije riječi i riječi našeg Poslanika, kao i kroz hadise i riječi naših velikana. Na tragu iznesenog, nadam se da ćete i vi sa mnom podijeliti sve što meni može biti korisno.

Budući da smo sada pred kapijom mjeseca Ramazana, tema se, naravno, sama nameće i u skladu je sa dogovorom koji je prethodno napravljen između Fondacije "Mulla Sadra" i Mostarskog muftijstva. Osnovna tema razgovora bit će u vezi sa mjesecom Ramazanom.

Naša tema – kada već krećemo od Ramazana – neće se ticati onih vanjskih ljudskih djela koja čovjek obavlja i primjenjuje tokom ovog odabranog mjeseca. Razumijevanje Ramazana kao mjeseca posta, koji se ograničava samo na ova dva ili tri aspekta, odnosno na vanjska djela, dakle uzdržavanje od bilo kakvog oblika hrane, strano je vjeri islamu i to je možda ono što nam nemuslimani žele nametnuti kao vjerovanje. Ustezanje od uzimanja bilo čega samo je mali dio velikog mjeseca Ramazana i spoznaje šta ovaj mjesec donosi sa sobom na sofru muslimana. Kao što i sami već znate, Ramazan je obilježen kao Allahov mjesec, mjesec zijareta, mjesec težnje za susretom sa Bogom i tako mu jedan musliman treba prilaziti i razumijevati ga. Zato na ovaj mjesec ne možemo gledati kao na još jedan mjesec pored svih drugih mjeseci, upravo zbog predočenog svojstva i značaja koji mu se pripisuje.

Vrijedno je ovdje primijetiti da Ramazan, kao Allahov mjesec, dobiva jedan poseban status. Ali pazite, zna se da su i svi ostali mjeseci Allahovi mjeseci, samo se ovdje želi nešto

istaknuti. Ovo pripisivanje mjeseca Ramazana Bogu daje mu naravno jedan poseban status, a svakako da su i svi ostali mjeseci Božiji, ali ovaj, eto, ima nešto posebno.

Pa hajde da to slikovito zamislimo. Sjetite se vremena kada su vladali kraljevi koji su raspolagali cijelom zemljom. Sva zemlja i sve na njoj bilo je u vlasništvu kralja, ali onaj dvorac je posebno bio pripisivan njemu i narod ga je posebno doživljavao. Dvorac je kao i sve ostalo bio kraljev, ali je imao poseban status. Ono što se dešava u kraljevom dvorcu, ona čašćenja i sve one blagodati koji se mogu naći u dvorcu sigurno nisu ni približno isti kao kod jednog zemljoradnika i onog što se može naći u njegovoj kući. Naravno, ovi primjeri ne odražavaju cijelo pitanje, ali su tu da nam malo približe ono glavno o čemu razgovaramo.

Da kažemo i to da etimološki naziv mjeseca Ramazana, *ramadan* dolazi od korijena riječi *remeda*, što znači čišćenje čovjeka od svih grijeha. Allah, dž.š., Koji je tu da stalno oprašta i Koji je tu da stalno daruje, za Sebe je odredio jedno posebno razdoblje ili mjesec u kojem će ova Njegova svojstva dobiti poseban značaj i Njegove odredbe se provoditi u Kreaciji. Oprost je jedan od osnovnih ciljeva kojim sigurno teže svi muslimani. Upravo zbog toga je i praksa da svaki musliman, prije bilo kakve druge molbe upućene Allahu, najprije traži oprost, pa tek onda sve ostalo. Ako je čovjeku dato sve, osim oprosta, onda kao da mu ništa nije ni dato. Uz lišenost Božije pažnje, dakle, uz ulazak u džehenemsku vatru, kakvog smisla i značaja mogu imati i sve ostale blagodati? Opraštanje nije samo prelazak preko vanjskih grijeha koje mi rukama, nogama, očima učinimo, jer – uočili ste – svi poslanici su tražili od Allaha oprost prije svega ostalog, iz čega se može zaključiti da oprost ima šire značenje, da obuhvata više pitanja i da ima svoju sadržajnu i slojevitú dubinu. Ovaj Božiji magfiret stalno se izlijeva na Njegove robove, a u mjesecu Ramazanu ta kiša magfireta je pravi ljetni pljusak.

Zbog toga bismo se trebali što bolje upoznati sa mjesecom Ramazanom i njegovom vrijednošću, jer ta spoznaja izaziva u nama pojačanu želju da što spremniji u njega uđemo i da što više ljudi privučemo, da ga svima učinimo još milijim.

Ramazana ne treba ljudima predstavljati kao nešto teško i opterećujuće. Zapravo, treba im ga omiliti u srcima i da po njegovom isteku oni osjete žal. Jer ako tako ne razumijemo ovaj mjesec, početak ćemo misliti da Ramazan predstavlja samo mjesec u kojem podnosimo glad i trpimo žeđ. Čovjek koji se nađe u jednom prekrasnom vrtu sigurno ne želi nikada iz njega izaći, dakle, ne želi napustiti jedno tako lijepo mjesto. Takav čovjek je stalno u strepnji da ne dođe vrijeme kad će morati izaći iz tog lijepog vrta. Mladoženja, kada se prvu noć susretne sa mladom, u nervozu je kako se približava zora.

Isto tako vidimo da svaki propis koji je objavljen u islamu, da bi dao svoje rezultate i svoje učinke, treba da se obavlja u tačno određenom okviru i u za njega određenom vremenu. Pa evo, naprimjer, za sabah-namaz, koji se klanja prije izlaska Sunca, propisana su dva rekata, kako bi bio ostvaren namjeravani učinak. Sve do podneva mi više nemamo vadžib-namaza. Ta dva rekata treba da imaju takav uticaj i da ostvare onakav učinak kakav je Allah, dž.š., propisao, koji treba da traje do podneva. U tome mi možemo sami sebe provjeriti: ako do podneva ne osjetimo da nas je taj namaz spriječio da činimo loše stvari i ako u sebi u tom razdoblju ne nađemo potrebnu snagu, odnosno prisutnost Boga, to onda znači da taj sabah-namaz nije bio obavljen na valjan način. Dakle, nije bio ostvaren učinak kakav je predviđen u Šerijatu. Da je trebalo da postoji još koji namaz u ostvarenju ovog cilja, Allah, dž.š., bi ga sigurno propisao. Međutim, On je propisao samo dva rekata na sabah-namazu i ta dva rekata bi u Božijem planu trebala u nama polučiti potrebna postignuća do podneva.

Potom, pogledajmo primjer Hadža, koji je propisan muslimanu jednom u životu, i to onda kada za to budu osigurani svi potrebni uvjeti. Ako samo jednom Hadž bude obavljen kako

treba, on će ostaviti traga u nama za cijeli život. U Kur'anu se kaže: *A onome koji se Allaha boji, On će izlaz naći.*¹ Šta znači: On će vam dati izlaz. Znači da će On dati izlaz pred svim preprekama koje se nalaze na putu do ostvarenja savršenstva. Ako se nademo na takvom putu, a nešto nam se ispriječi na tom putu do savršenstva i naše realizacije, i ako nam Allah, dž.š., pokaže put i izbavi nas, to je jasan pokazatelj da smo prije stekli bogobožnost koja nam je jamac.

A šejtan, bez sumnje, stalno kruži oko čovjeka, ne bi li ga prevario. U jednoj predaji se kaže da je šejtan toliko blizu čovjeku da kruži čak kroz njegov krvotok. Sigurno vam je poznat onaj kur'anski ajet koji kaže da oni koji su bogobožni kada ih šejtan i njegove skupine napadnu dođu sebi, sjete se, i to ih sprječava da se odazovu njegovom pozivu.² Sredstvo koje koriste ovi ljudi da se izbave iz ove velike zamke je upravo bogobožnost. Jer Kur'an ne kaže svi ljudi, već samo oni bogobožni, a tu bogobožnost stičemo kroz mjesec Ramazan.

Uzimanje u obzir ovih činjenica, naravno i nekih drugih, ali ovih posebno, ukazuje nam na izvanrednu vrijednost mjeseca Ramazana. Sve o čemu govorimo povodom mjeseca Ramazana nije od nas, već nam je došlo od našeg Uzvišenog Gospodara.

Ako se osvrnemo na kur'anske ajete koji kazuju o Ramazanu i ne zaustavimo se samo na formi riječi koje su u tim ajetima, već naš pogled podignemo na više horizonte, kroz te ajete ćemo naći da se Ramazan pokazuje u jednom sasvim drugom, uzvišenijem svjetlu. Zato Allaha, dž.š., molimo da nam pomogne u nastavku naših predavanja i u razumijevanju kur'anskih ajeta!

Mislim da je ovo bilo dovoljno kao uvod za niz predavanja koja slijede. A u nastavku, odmah na slijedećem predavanju, osvrnut ćemo se na kur'anske ajete.

Naravno, kao što smo rekli na početku, ako bude pitanja vezano za našu temu, to će nas veoma obradovati, kao i mogućnost da svaku primjedbu zajedno podijelimo.

Ajeti o postu

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ * أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ فَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَن تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ * شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِيُكْمَلُوا الْعِدَّةَ وَلِيُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ * وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ

O vjernici! Propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas, da biste se grijeha klonili, i to neznatan broj dana; a onome od vas koji bude bolestan ili na putu – isti broj drugih dana. Onima koji ga jedva podnose – otkup je da jednog siromaha nahrane. A ko drage volje da više, za njega je bolje. A bolje vam je, neka znate, da postite.

U mjesecu Ramazanu objavljen je Kur'an, koji je putokaz ljudima i jasan dokaz Pravog puta i razlikovanje dobra od zla. Ko od vas u tom mjesecu bude kod kuće, neka ga u postu provede,

¹ Et-Talâk, 2.

² El-A'raf, 201.

a ko se razboli ili se na putu zadesi, neka isti broj dana naposti – Allah želi da vam olakša, a ne da poteškoće imate – da određeni broj dana ispunite, i da Allaha veličate zato što vam je ukazao na Pravi put, i da zahvalni budete.

A kada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu: odazivam Se molbi molitelja kad Me zamoli. Zato neka oni pozivu Mome udovolje i neka vjeruju u Mene, da bi bili na Pravom putu.³

Post u mjesecu Ramazanu spomenut je na nekoliko mjesta u Kur'anu, u nekoliko njegovih ajeta. Sigurno je svima već poznato, ali radi podsjećanja, 183. ajet sure *Bekare* i nekoliko narednih, bave se upravo ovom temom. A što se tiče ovog, 183. ajeta, postoji nekoliko važnih tačaka na koje se obavezno trebamo osvrnuti, koje su više od njegovog pukog prijevoda.

Ovdje se nameće pitanje: Da li je post određen samo islamskom ummetu ili je on na neki način bio prisutan i kod drugih naroda u prošlosti? Ako su imali neki vid posta, da li je on bio za vrijeme mjeseca Ramazana ili u nekom drugom vremenu? Da li je to bilo trideset dana ili neki drugi period? Pa kada Kur'an kaže *kao što je propisan onima prije vas*, da li ajet na ovom mjestu ukazuje na sve narode prije nas ili je post bio propisan samo nekim ummetima? Ili, da li je post bio propisan za cijele ummete ili samo poslanicima nekog ummeta?

To je jedna od tema koja se razmatra i u vezi sa kojom se iznose različita mišljenja. Kada je riječ o islamskom ummetu, vodi se rasprava o pitanju da li je post bio odmah propisan za trideset dana ili su to bili samo neki posebni dani? Uopće, kako je post započeo u islamu?

Naravno, hadisi pojašnjavaju ova pitanja i mi se nećemo na tome mnogo zadržavati. Ali, dobro je napomenuti da su i to neke od tema o kojima se raspravlja kada je u pitanju post, pa tako ajeti koji govore o postu, počevši od 183. ajeta sure *Bekare*, ističu neke od propisa posta, a jedan od onih koji se ovdje navode jeste da se posti cijeli mjesec, te da post za putnike i bolesnike ima drugačiji tretman.

Također, navodi se da oni koji zbog puta ili zbog bolesti nisu postili trebaju nakon završetka Ramazana dati *kefaru*. Dalje, ovdje se raspravlja o tome da li čovjek koji je na putu može da se iftari itd. To su neke teme koje bivaju razmatrane. U različitim skupinama ljudi postoje o ovom pitanju različita mišljenja, a kako naša osnovna namjera nije da o tome sada govorimo, preko toga ćemo preći bez zadržavanja.

Na svu sreću, postoji nesumnjiva saglasnost u mišljenju da je post u mjesecu Ramazanu obavezan, i nema razilaženja kao što postoji u vezi sa nekim drugim temama. Oko pitanja posta u mjesecu Ramazanu saglasan je čitav islamski svijet i oko te činjenice nema nikakve nedoumice. Dakle, ni jedan član ummeta nije lišen posta i one bogobožnosti koju čovjek kroz taj post treba da stekne. I pored razilaženja po nekim pitanjima, post je u osnovi očuvan. To je ukratko ono što se tiče dijela pitanja vezanih za ove ajete. U nastavku ćemo se osvrnuti na riječi onih koji su upućeni u željene ciljeve i dublja značenja.

Prije svega, pogledajte kako nas Allah, dž.š., u ovim ajetima oslovljava kao *mu'mine*, pa kaže: vi koji ste prigrlili iman, vi koji ste mu'mini. Allah je mogao reći propisan vam je post, a da ne naglašava: *o vjernici*, što znači da je u tome sadržan neki smisao. Jer vidite, prije nego što Allah propiše post, prije nego što kaže da je post obavezan od danas pa nadalje, On nam dodjeljuje medalju časti samim tim što nas proziva i obraća nam se kao vjernicima, kao onima koji vjeruju u Njega. To je jedan poseban oblik časti. Da vas, naprimjer, neko danas nazove

---

³ *El-Beqare*, 183-186.

nemuslimanima, kakvu bi to reakciju i stanje proizvelo u vama? Allah, dž.š., prije nego što je potvrdio i propisao post, oslovljava nas kao mu'mine, koji vjeruju u Njega. Da čovjek i svisne od sreće što ga Uzvišeni oslovljava kao onoga koji vjeruje u Njega, opet ne bi ispunio pravo Božijeg oslovljavanja, vrijednost toga što nas Allah, dž.š., tako oslovljava.

Na ovoj dunjalučkoj pozornici, ako bi vas neki velikan oslovio imenom, to bi u vama sigurno izazvalo stanje radosti. Da ovo pojasnim, ispričat ću vam jednu šalu ili anegdotu koja se prepričava među ljudima u Iranu. Jednom prilikom Reza-šah je pozvao sebi jednog od svojih pristalica sa dvora. Tom prilikom ga je opsovao i veoma se ružno ponio prema njemu. Međutim, i pored toga, ovaj dvorjanin se kasnije hvalisao i dičio time i svuda je prepričavao kako ga je "njegova ekselencija" opsovala na takav i takav način. Eto, vidite kako se jedan običan čovjek na Dunjaluku obraduje kada mu se velikan obrati, pa na bilo koji način to bilo. To je jedna strana priče. A sigurno da se jedna ovakva anegdota nikako ne može uporediti sa slučajem kada je riječ o Allahu, dž.š., Koji je Stvoritelj svega, kada nas On oslovi kao ljude koji vjeruju u Njega i time nam priskrbi poseban položaj.

Postite da biste možda stekli bogobožnost!

Kada se u glavnom štabu izdaje naredba ili kada se okupe velikani, onda oni pripreme svoje zapovijedi. A to što su oni tako odlučili nikoga se više ne tiče, pogotovu ne onih njima potčinjenih. Međutim, Allah, dž.š., uza sve obzire koji se mogu uočiti u ajetima kod proglašavanja posta, na kraju čak pojašnjava i njegovu filozofiju. Mogli ste primijetiti da se u ovom ajetu Allah, dž.š., na četiri načina opravdava Svome robu kod propisivanja posta. U sljedećem ajetu opet možemo zapaziti istu pojavu kada Gospodar prikazuje obavezu posta kao nešto što će trajati tek nekoliko neznatnih dana. Da je Allah htio da propiše post kroz cijelu godinu, zar bismo mi imali tu išta reći ili prigovoriti Gospodaru? Niti bismo tako mogli postiti cijeli život, niti bismo imali snage da se usprotivimo. U osnovi, šta rob može u takvoj prilici? Apsolutno ništa!

Allah ne želi da muči Svog roba, a ako u nečemu i ima teškoće, to je opet u konačnici u korist roba. Uočavate da se i u ovom iskazu, u onoj sintagmi na početku sljedećeg ajeta može osjetiti nešto, gotovo kao izvinjenje od strane Boga, zato što se ljudima propisuje post, i to tek nekoliko neznatnih dana. Dakle, samo podsjećanje na način na koji nam Allah, dž.š., propisuje post, samo ovo saznanje jača u nama ljubav prema Njemu.

Naravno, čovjek po svojoj prirodi nije uvijek zdrav. Nekad se i razboli. Bolesnik kao takav ima potrebu da se liječi. Jasno je da se bolesnik ne može izliječiti bez određene njege. Bolest ga može odvesti u smrt ako se ne liječi. I šta bi tada bolesnik trebao? Ali, Allah, dž.š., unaprijed je ovo predvidio i bolesnika izuzeo iz posta. Da je Allah, dž.š., htio, mogao je jednostavno reći: Svi morate postiti i nema rasprave! Svakako, predočeno svjedoči o činjenici da je odnos koji Allah, dž.š., ima prema Svom robu jedan poseban odnos, u kojem On u svakoj Svojoj odredbi želi da Svoga roba vodi ka savršenstvu. Ako bismo imali jednu takvu predstavu i razumijevanje Ramazana, sigurno bismo tokom cijele godine bili u iščekivanju časa kada će nastupiti jedan takav mjesec u kojem se Allah, dž.š., prema nama odnosi na opisani način.

U nastavku ajeta kaže da oni koji su bolesni ili su na putu i ne mogu da poste treba da isposte neke druge dane tokom godine. Allah, dž.š., pored imena koja su samo Njemu svojstvena, želi da Njegovi robovi imaju ostala Njegova svojstva. Jer vidite, sigurno u društvu imate ljude koji su oličenje hrabrosti, plemenitosti, darežljivosti, koji su simboli tog takvog značenja i kada se spomenu takvi pojedinci, zna se na šta se misli. Vidite, ovdje je potrebno veće usredsređenje.

Dakle, riječ je bila o onima koji su po svojoj tjelesnoj građi slabašni i ne mogu podnijeti gladovanje, pa je zato ovdje rečeno da oni kao takvi trebaju dati novac za otkup hrane za siromahe. A onda nastavak ajeta kaže: *a onome ko dadne više, to je dobro za njega*. Zamislimo da smo zbog bolesti spriječeni da postimo, a umjesto toga ne možemo dati otkup u hrani siromahu, onda bismo sa žaljenjem rekli: Kamo sreće da smo i mi mogli postiti! Ili, recimo, u ljetnom razdoblju, kada je dan dug i vruć, pa je postiti malo teže, ljudi znaju reći: Kamo sreće da je Ramazan pao u zimu, bilo bi lakše. Ovakva razmišljanja samo su plod čovjekovog neznanja.

Zato se u nastavku ajeta kaže: *A bolje vam je, neka znate, da postite*. Znači, da čovjek ima znanja, onda ne bi iznosio takve stavove. To bi bile neke od suptilnosti ovog ajeta u kojima se može primijetiti miris Božijeg izvinjenja Svojim robovima radi proglašenja obaveznosti posta, kako smo već pojasnili, dok se neke druge suptilnosti nalaze već u sljedećem ajetu.

Nastavak, a to je 185. ajet sure *Bekare*, pojašnjava kako je neznatan broj onih dana u kojima je propisan obavezni post. Ajet pojašnjava da je mjesec Ramazan, u kojem je objavljen Kur'an, onaj broj dana koji se mora postiti. Gore, u navedenom ajetu, rečeno je: *propisan vam je post, tek mali broj dana*, da bi početkom sljedećeg ajeta bilo pojašnjeno šta to znači *neznatan broj dana*, pa se kaže da je to mjesec Ramazan.

Pored osnovnog svojstva Ramazana, tj. da priskrbljuje postaču bogobožnost, ovaj mjesec krasí i još jedna vrlina koja ga izdvaja iznad drugih mjeseci – u njemu je spušten Kur'an.

Da bismo ovo pojasnili, napravít ćemo jedan uvod. Nekoј posudi, osnovna vrijednost koju ona ima biva dodatno povećana onim što ona u sebi čuva. Naime, ako imamo dvije posude i u jednoj od njih se nalazi med, a u drugoj prljava voda, jasno je da one nisu jednako vrijedne. Isto tako, ova knjiga koja je pred nama jedna je cjelina sa svojim koricama. Ona je knjiga za sebe isto kao što je neka druga također knjiga za sebe. One mogu biti slične po koricama, pa čak po tome mogu biti istovjetne, ali vrijednost knjizi daje njen sadržaj, ono što čuva među svojim koricama. Moguće je da neka knjiga objašnjava propise koji čovjeku osiguravaju njegovu vječnu sreću i blagostanje, dok neka druga može imati sadržaj koji čovjeka navodi u zabludu.

Primjećujete da i sâm onaj dan u kojem ste se rodili ne smatrate jednakim sa danima koji su bili prije ili onim koji su uslijedili poslije toga dana. Taj dan doživljavate drugačije, jer je u njemu vaše biće stupilo na pozornicu Ovoga svijeta. A budući da svako dobro čovjek vidi kao tekovinu svoga bića, onda i taj dan drugačije gleda i vrednuje.

Po ovome je jasno da vrijedi načelo po kojem dani s obzirom na događaje koji se u njima dešavaju poprimaju različite vrijednosti i tretmane. U tom smislu zamislite i Ramazan kao jednu posudu u koju je spušten Kur'an. Sama ta posuda po sebi ima posebnu vrijednost. Od svojstava Kur'ana koja se navode na samom početku sure *Bekare* jeste ono da je Kur'an uputa onima koji su *muttekin* (bogobožni). A sada smo naveli i poznato nam je da je jedno od svojstava Ramazana da vodi ljude ka *takvaluku* (bogobožnosti). Ako ove dvije stvari povežemo i sagledamo zajedno, onda možemo doći do zaključka kako je Allah, dž.š., sva sredstva dosezanja ljudskog savršenstva smjestio u mjesec Ramazan, a Ramazan i jeste za takvaluk jer je u njemu objavljen Kur'an.

Shodno rečenom, možemo zaključiti da je učenje Kur'ana u Ramazanu mnogo vrjednije upravo zato što čovjek u tim danima iščitava Knjigu koja ga vodi njegovom izbavljenju. Iz navođenog ajeta saznaje se da je Kur'an objavljen u mjesecu Ramazanu, ali o načinu kako je objavljen te o nekim drugim pitanjima u vezi sa spuštanjem Kur'ana postoje određena razilaženja.

Samo da napomenemo, kada je riječ o objavljivanju Kur'ana, o tome postoje dva mišljenja i govori se o dva načina objave. Jedan oblik objavljivanja Kur'ana je *inzal* – cjelovito spuštanje Kur'ana, a drugi je *tenzil* – postepeno spuštanje Kur'ana. Pod inzal-objavljivanjem, odnosno

trenutnim i cjelovitim objavljivanjem Kur'ana, misli se na Objavu koju je Allah, dž.š., spustio na Poslanikovo srce. Postepeno spuštanje Kur'ana je ono koje je pratilo događaje u vanjskom svijetu, a koji su bili povod objavljivanju. Da kažemo i to da kada je riječ o ova dva oblika objavljivanja Kur'ana postoji pojašnjenje u kojem se oba potvrđuju. Uglavnom, ovo je samo kratka napomena o ovom pitanju da bismo ukazali na činjenicu da je to zasebna tema zanimanja učenjaka. U nastavku se nećemo dalje njima baviti, jer nam to nije osnovna tema.

Krajnji cilj i filozofija Kur'ana, koji je objavljen u mjesecu Ramazanu, jeste da uputi cjelokupno čovječanstvo. Kur'an je knjiga koja ima jasna znamenja upute koja čovjeka vode pravim, jasnim i osvjetljenim putem. Na početku sure *Bekare* Kur'an sebe naziva uputom bogobožnima, dok se u ovim ajetima našeg zanimanja kaže da je Kur'an uputa svim ljudima. Postavlja se pitanje: Kako da Kur'an na jednom mjestu kaže da je uputa za bogobožne, a znamo da nisu svi ljudi bogobožni, a na drugom mjestu da je uputa svim ljudima?

Pojašnjenje ovog pitanja jeste u zaključku da je zbilja Kur'ana takva da je ona uputa svim ljudima, ali uputom Kur'ana okorištavaju se samo bogobožni.

Da bismo ovo malo približili, navest ćemo primjer. Za neku hranu, recimo meso, kažemo da ima neka dobra svojstva, korisna za sve ljude. Dakle, ko bude jeo to meso, imat će koristi. Ko će imati korist? Samo oni koji budu jeli to meso. To što neki ne uzimaju tu hranu, odnosno meso, ne znači da ta hrana gubi svoje svojstvo. Korisnost mesa ostaje na svom mjestu nezavisno od mogućnosti da ga mi jedemo ili ne jedemo.

I za Kur'an vrijedi nešto slično. Kur'an jeste uputa svim ljudima, ali njime se okorištavaju samo bogobožni.

U nastavku ajeta kojim se mi ovdje zanimamo kaže se: *Ko od vas u tom mjesecu bude kod kuće, neka ga u postu provede*. Vi, kao efendije koji ste upućeni u islamske nauke, dobro znate da su fakihi oni koji obznanjuju propis, a da su ostali ljudi mukallidi, dakle oni koji ih slijede. Mukallidi stavljaju pred fakiha svoju nedoumicu i traže njeno objašnjenje. Sagledavajući pitanje i nedoumicu, fakih donosi šerijatski stav. Naprimjer, jedan šerijatski propis glasi da je haram jedenje onoga što čovjeku donosi štetu. To je ono što se tiče Šerijata – on samo obznanjuje propis. Međutim, pitanje o tome da li ova čaša vode donosi štetu čovjeku, to više nije u djelokrugu fakiha: to pojedinac treba sam odrediti. Jezikom struke rečeno, sud donosi Šerijat, dok je određivanje samoga predmeta toga suda u obavezi ljudi koji ga slijede.

Ovo je bio uvod da bismo pojasnili sljedeće: u nekim slučajevima važnost pitanja je tako velika da Allah, dž.š., kao Onaj Koji sve zna i Koji obznanjuje Šerijat, Sâ'm određuje i propis i predmet tog propisa. Recimo, propis za namaz je da je obavezan. Iz kur'anskih ajeta jasno je da je namaz obavezan. Međutim, kada Šerijat obznanjuje da je namaz obavezan, nama se nameću pitanja: Koji je to namaz obavezan, kakav je on, koje su njegove odlike, kakav je ispravan, a kakav je neispravan? Ovo i više od ovoga su pitanja na koja tražimo odgovor. U ovom slučaju, da Sveti Zakonodavac Allah, dž.š., Sâ'm nije pojasnio preko Poslanika sve što se tiče namaza, mi ne bismo ništa znali. S jedne strane, imamo propis u Kur'anu, a s druge, Sveti Zakonodavac nam nudi pojašnjenje.

U ajetima kojima se zanimamo Allah, dž.š., kaže: *propisan vam je post*, i ja – kao neko na koga se odnosi ova zapovijed – ostajem zbunjen u vezi sa pitanjem: Kakav je to post? S druge strane, Sâ'm Allah, dž.š., za Svoga Poslanika kaže da on ne govori po svome hiru već da je sve što govori čista Objava.⁴ Sada je očito da je – da bismo shvatili sve odlike posta – potrebno obratiti se Poslaniku, odnosno tradiciji koja se prenosi od njega.

---

⁴ *En-Nedžm*, 3-4.

Evo vidite, u nastavku ovoga ajeta Allah, dž.š., se ponovo na neki način ispričava Svome robu i ponavlja ono što je već prije rekao: *A ko se razboli ili se na putu zadesi, neka isti broj dana naposti.*

I u nastavku Allah, dž.š., ponovo promiče istu misao kada kaže: *Allah želi da vam olakša, a ne da poteškoće imate.* Ovakav postupak je istovjetan postupku nekog brižnog oca prema svome djetetu, kada ga miluje po glavi i nježnim riječima ga tješi. Jasno je da je onome ko je bolestan teško postiti po čitave dane. Upravo zato Allah, dž.š., kaže da umjesto tih dana onaj kojem se obraća isposti neke druge dane, kada mu se stanje popravi.

Proučavajući život našeg plemenitog Poslanika Vi ste sigurno našli da on nije imao nijedan trenutak odmora, da je stalno bio izložen brigama i tegobama. To je priroda Ovoga svijeta u kojem živimo. Čovjek na Ovom svijetu neće doći do bilo čega ako ne podnese neku teškoću. Saobrazno iznesenom, postavlja se pitanje: Kako onda da Allah, dž.š., ovdje kaže da nam želi olakšicu, a ne poteškoće? Odgovor na ovo pitanje jeste da se teškoća koju čovjek podnese u odnosu na rezultate i plodove koje njeno podnošenje donosi sa sobom nikako ne može takvom i smatrati. Jedan drugi kur'anski ajet može potvrditi ovo mišljenje kada kaže da u vjeri nije ništa propisano teškim.

Jednom čovjeku kaže se da se ispenje uz planinu i on to uradi sa teškoćom. Ali kada dođe na vrh, osjeti sreću i ponos zbog onoga što je uspio. Međutim, drugi put se čovjeku kaže da se uspenje uz liticu iznad blagajske tekije i on tu ostaje zbunjen i nemoćan. Kada se čovjeku kaže da se popne uz planinu, to jeste teškoća, ali je on može prevazići. Ali ako se to isto kaže čovjeku koji nema nogu, onda je to teškoća koja nije ostvariva pa nije ni propisana. Svi propisi koje je Allah, dž.š., objavio u Šerijatu pripadaju prvoj skupini teškoća.

Kod obznanjivanja obaveznog posta Allah, dž.š., se na neki način ispričava, iako za tim nema nikakve potrebe, jer On je naš Stvoritelj i ništa Mu se ne može suprotstaviti. Zato trebamo znati i stalno imati na umu da na svakom koraku *mi* od Njega tražimo oprost. Od nas se traži da u susretu sa tegobama ispoljimo strpljivost i sve podnesemo dostojanstveno, a da s druge strane na Božijim blagodatima budemo zahvalni. E šta je sad ta tegoba i nedaća pred kojom mi moramo ostati strpljivi i dostojanstveni? Razumijevanje toga ovisi o pojedincu i o veličini njegova bića. Moguće je da neku bolest, bila ona manje ili više teška, podnesemo strpljivo i dostojanstveno, bez negodovanja jezikom ili srcem. Također, moguće je da Božije evlije na jednoj takvoj bolesti iskazuju zahvalnost i da to dožive kao Božiju blagodat. Tako i post podrazumijeva podnošenje određenih teškoća, kao što je uzdržavanje od hrane i pića. Mi pri tome trebamo ispoljiti izdržljivost ili na neki način iskazati zadovoljstvo. Položaj običnih ljudi kada je riječ o postu je takav da ispoljavaju izdržljivost, dok evlije iskazuju zahvalnost.

Došli smo do dijela ajeta gdje Allah, dž.š., kaže: *...da određeni broj dana ispunite, i da Allaha veličate zato što vam je ukazao na Pravi put, i da možda zahvalni budete.*

Za nas ovdje nema razlike da li se rečeno odnosi na veličanje ili zahvalu Allahu. U oba slučaja želi se reći da je jedna neprocjenjiva blagodat data ljudima kroz mjesec Ramazan, kroz post i kroz objavu Kur'ana i upravo zbog toga ima mjesta da se Allah veliča. Ajet u nastavku time i završava, pa kaže: *i da možda zahvalni budete.* Uočićete da se ovdje, kao što su neki već primijetili, ne kaže: Sigurno ćete doći u stanje *šukra*, da biste bili zahvalni. Ali *možda* dođete na tu razinu, jer Ramazan ima sve preduvjete. Zato se na kraju ajeta kaže: *i možda zahvalni budete*, tj. možda stignete do stanja *šukra*.

Sigurno je da Allah, dž.š., zna kakvi smo mi. Dakle, nije do Allaha već do nas ovakvih kakvi jesmo, da li ćemo dokučiti zbilju Ramazana i Kur'ana, koji je u njemu objavljen. Zato se kaže: *možda vi stignete do tog položaja.*

Ovdje smo stigli do još jednog zaključka. Na početku sure *Bekare* jasno se kaže da su bogobožni upućeni, dok u ovim ajetima Kur'an za sebe kaže da je uputa svim ljudima. Među ljudima kojima se Kur'an ovdje obraća ima i bogobožnih, i onih koji nisu takvi. Na kraju, iz predloženog možemo shvatiti kako je ulazak u mjesec Ramazan, pa i izlazak iz njega učinjen s ciljem da čovjek dosegne stanje šukra, koje je svojstveno jedino Božijim evlijama.

S obzirom na činjenicu da se u ajetima kaže kako post nije samo uzdržavanje od hrane i pića, te da post podrazumijeva i neke druge stvari, postavlja se pitanje: Kako da čovjek dotakne zbilju posta i da dosegne ovaj položaj šukra? Samo gladovanje i žeđ svi ljudi jednako doživljavaju i razumijevaju, i tu nema neke razlike. Ovo gladovanje i podnošenje žeđi ima isto značenje i smisao i za nas, i za Božije evlije. Pa zašto onda oni stižu do položaja šukra? Šta je to što njih izdiže, a mi ostajemo ondje gdje jesmo?

Sažet osvrt na ovo pitanje dovodi nas do zaključka da postoji i drugi put, drugi način koji oni primjenjuju i koji ih dovodi do takvog višeg položaja, dok mi ostajemo gdje jesmo. Ko je taj ko bi nam trebao ukazati na put? Nije niko drugi, do Sâmi Allah, dž.š. Budući da Gospodar želi da mi dosegne položaj šukra, nakon ova tri ajeta – koji se vežu za mjesec Ramazan – dolazi jedan veoma kratak ajet, koji u sebi sažima veoma visoka i suptilna značenja i koji pored svoje sažetosti pojašnjava taj put.

A kada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu: odazivam Se molbi molitelja kad Me zamoli. Zato neka oni pozivu Mome udovolje i neka vjeruju u Mene, da bi bili na Pravom putu.

Božiji prijatelji su Ramazan otpočinjali sa dovom. Postoje cijele knjige dova koje su sastavljene od predaja u vezi sa mjesecom Ramazanom. Dova u islamu i u predajama ima izvanredno važno mjesto. Može se reći da dove u sebi sažimaju sva islamska načela i sve ono čemu nas islam uči. Tako postoje dove u kojima tražimo svjetska dobra, kao što su hljeb, sol, dobra žena itd.

Dova je “odskočna daska” putem koje tražimo ahiretsko dobro, ahiretsku sreću i spas od Vatre, te džennetska uživanja. Dova je putna staza kojom stižemo do ahiretskih dobara. U dovama imamo istaknuto pitanje traženja zaštite od svake nedaće. Ukratko, dova je sve jednom vjerniku.

Sljedeće što možemo uočiti kada je riječ o dovi jeste da čovjek kroz nju traži spoznaju Uzvišenog Boga i na tom tragu on i razgovora sa Bogom. A kada se na jednom mjestu u dovi kaže: “Bože, kako Si Ti dobar Gospodar, a kako sam ja bijedan rob!” – ovaj mali iskaz otvara cijeli spektar učenja i naše spoznaje o Bogu.

Dalje, možemo uočiti da su neke dove takve da se njima ne traži ni ovosvjetsko, ni onosvjetsko dobro, već se u iskazanom sadržaju ide i dalje od toga: uopće se ne uzima u obzir bilo kakvo dobro. Pa evo, pogledajmo mali isječak jedne dove, gdje se kaže: “Ja Tebi ne robujem iz želje i čežnje za Džennetom, niti iz straha od Vatre, već Ti robujem zato što Ti to zaslužuješ!” To je uzvišeni položaj koji mi nemamo, ali nam je otvoren put ka njegovom dosezanju. Zato treba da se poučimo, da spoznamo taj put, način tog puta i da ta značenja usadimo u svoja srca. Ova pitanja nisu tako jednostavna. Živeći u Ovom materijalnom svijetu, koji je ograničen u svakom svom pogledu, i naše želje poprimaju ograničeni karakter. Ovaj isprazni svijet nas sputava i našu misao veže za niske stvari i stremljenja. Pa čak i kada tražimo spas od Džehennema i Vatre i Ognja, to je opet na tragu one naše spoznaje o ovosvjetskoj kazni i ovosvjetskom dobru. Jer mi posmatrajući dobra i patnje Ovoga svijeta, prenosimo to i na onosvjetske zbilje. Ako bi nam neko i rekao da postoji nešto više od Dženneta, onda to prelazi granice našeg poimanja i teško nam je da prihvatimo takvo šta.

Našim djelovanjem na Ovom svijetu pokazujemo da smo zadovoljni Džennetom. Zadovoljni smo time i ne pokazujemo želju za nečim višim.

Dokaz za izneseno je sljedeći: pretpostavimo da Allah, dž.š., obznani da niko od danas neće u Džehennem – postavlja se pitanje: Da li bi iko ostao na namazu?

Što se tiče 186. ajeta sure *El-Bekare*, isti zaslužuje da se na njemu mnogo duže zadržimo i da mnogo više o njemu kažemo. Međutim, to ostavljamo za neki drugi put, koji je pred nama.

Poslanikova šabanska hutba

Vama je poznato da je naš Poslanik na posljednjoj džumi mjeseca Šabana održao poznatu hutbu pred nastupajući Ramazan, koju je započeo riječima:

أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّهُ قَدْ أَقْبَلَ إِلَيْكُمْ شَهْرُ اللَّهِ بِالْبَرَكَاتِ وَالرَّحْمَةِ وَالْمَغْفِرَةِ

“O ljudi! Uistinu, u susret vam ide Allahov mjesec sa blagoslovom i milošću i oprostom!”

Poslanik nije rekao: Došao vam je, ili: Nastupio je mjesec Ramazan. Iz ovog se može shvatiti jedna suptilnost odnosa kojeg Allah, dž.š., ima prema nama.

U samom odabiru riječi Poslanik je pokazao tu suptilnost kada je rekao da nam mjesec Ramazan ide u susret. Možda je to bila osnova da shvatimo kako Ramazan više čezne za nama nego mi za njim. Poslanik nije rekao da je nastupio mjesec Ramazan, već da se Ramazan zaputio prema nama i da nam ide u susret.

Dakle, u susret nam ide mjesec sa beričetom (sa blagodat). Šta je to beričet? Beričet, ar. *bereket*, u svom etimološkom značenju je uvećanje. Pa kako je onda mjesec Ramazan sa beričetom, kada smo u njemu obavezani da ne jedemo, tj. lišeni nečeg osnovnog, za čim imamo veliku potrebu?

Naravno, kada se kaže beričet, što je blagodat Božija, ne podrazumijeva se samo uvećanje u materijalnim stvarima. Upravo zato možemo uočiti da nakon posta, nakon što izgledimo naše tijelo i nakon što naš želudac ostane prazan, malo unesene hrane donosi mnogo veće koristi i ostavlja mnogo jače tragove na nas.

Pitali su jednog starca da pojasni svoje riječi da beričet nije ni mnogo hrane, ni obilje imetka, nego da je beričet nešto drugo i da nema imetka bez beričeta. A on reče: “Pogledaj primjer ovaca i pasa. Ovce ojanje jedno janje godišnje, ponekad i dva, ali ih ljudi stalno kolju radi njihova mesa. Kučka okoti pet, šest ili deset štenadi, ali i pored toga vidimo da je broj ovaca znatno veći od broja pasa.”

Mjesec Ramazan je vrijeme kada poslodavci trebaju pustiti svoje radnike ranije kući i od njih manje tražiti. Jasno je da ako se neko tako odnosi prema svojim radnicima, da će to kod njih probuditi veću želju za revnosnijim obavljanjem poslova.

A kada smo već spomenuli zdravlje i tjelesnu snagu i zapitali se o tome li je ona u malo ili u mnogo uzimanja hrane, vi svakako znate da je želudac izvor svih bolesti. To je islam rekao već davno, dok medicina to tek danas na svoj način potvrđuje. I to je također jedna od blagodati mjeseca Ramazana. Koliko samo troškova treba danas podnijeti da bi ozdravio neki pojedinac koji se teško razbolio? Velik broj tih bolesti moguće je spriječiti ispravnom ishranom, tj. ishranom u malim količinama.

Podrazumijeva se da onaj ko je bolestan ne može u potpunosti obavljati svoje dužnosti. Isti taj pojedinac će kada je zdrav i dobro motiviran uraditi mnogo više posla, i to za puno kraće

vrijeme nego kada je bolestan. I u tome je blagodat. Sve je to samo jedan mali dio berićeta koji mjesec Ramazan sa sobom donosi muslimanima. Ako bismo htjeli samo pobrojati sve blagodati, ne bismo to uspjeli, kako na jednom mjestu kaže i sam Kur'an.⁵

Poslanik je u svom govoru rekao: "Ide vam u susret mjesec Ramazan." Na ulemi je da ljudima objasni kakve sve blagodati Ramazan sa sobom donosi, da bi se oni sa još većom željom i žudnjom okrenuli ovom mjesecu.

Pojasnili smo, sasvim ukratko, šta znači blagodat u mjesecu Ramazanu, a ostalo je da vidimo kakvu milost (rahmet) i kakav oprost (magfired) donosi sa sobom ovaj mjesec.

Rahmet je svojstvo koje Allah ima u Svojoj Biti. Allah je Rahim i Rahman, Milostivi i Svemilosni. To nam je otprije poznato. Naravno, postoji razlika u značenju između imena Rahim i Rahman, ali to je tema za sebe i mi se nećemo time ovdje baviti. Nemamo namjeru govoriti o razlici ova dva pojma, već želimo govoriti o Božijem *rahmetu*.

Svojstvo rahmeta se pripisuje i čovjeku, pa se kaže da je čovjek od rahmeta. Dakle, ovo svojstvo se koristi kad je u pitanju čovjek pa zato treba vidjeti kakvo tada ima značenje. Zanimljivo je da se rahmet kao svojstvo, osim Allahu, dž.š., može pripisati i čovjeku, a i nečemu drugom. Čemu? U ovoj hutbi rahmet je pripisan mjesecu Ramazanu.

Kako to da, s jedne strane, Allah, dž.š., ima rahmet, da čovjek, također, ima rahmet, ali da ga ima i mjesec Ramazan? Kako to da u jednom ovakvom pojmu učestvuju svi? Šta je to što dijele ova tri navedena subjekta, odnosno: Allah, dž.š., čovjek i mjesec Ramazan?

Prva misao koja nam padne na um kada izgovorimo riječ *rahmet* u vezi sa čovjekom jeste da je čovjek samilosna srca. U čovjeku se u susretu sa nekim potresnim i dirljivim prizorom kao odgovor rađa samilost. Naprimjer, pri susretu sa nekim siromahom osjećamo samilost prema njemu. Nekad je ta situacija dirljivo potresna, pa kod čovjeka izaziva jaka osjećanja, koja opet nekad prelaze u plač.

Da li je Allah, dž.š., isto tako Milostiv kao što su ljudi milostivi? Da li i Allah, dž.š., poput čovjeka, ostaje potresen dirljivim prizorima? Da li je Božija milost reakcija na izvanjski događaj i na tragu neke slabosti? Da li Božije srce bude potreseno, pa se onda smiluje? Postavlja se pitanje da li se uopće može razmišljati o Allahu na ovaj način. Ako bi, recimo, isto ovo vrijedilo za Allaha, dž.š., kao što je u slučaju čovjeka, onda ne bi postojala prepreka da se kaže: Pa dobro, onda Allah i ogladni, i ožedni itd. Ovakvo razmišljanje o Bogu je pogrešno i potpuni promašaj.

Ali je tačno i to da i mi kao ljudi pokazujemo prema drugima rahmet, a i Allah, dž.š., iskazuje rahmet. Pa kako onda da razumijemo ovo pitanje? Nadalje, uočit ćete da je i mjesecu Ramazanu pripisan rahmet. "Došao je mjesec sa svojim rahmetom." A kakav je to onda "mjesec rahmeta" koji nam zabranjuje da pojedemo onaj komad hljeba što imamo i da popijemo onu čašu vode i koji nas lišava osnovnih ljudskih potreba?

Kada razmotrimo svojstvo rahmeta, pa i neka druga svojstva, želimo vidjeti šta je njegov početak, izvor i poticaj, šta se želi postići tim svojstvom te šta je njegov krajnji cilj. Ono što je zajedničko između nas ljudi, mjeseca Ramazana i Allaha jeste krajnji cilj rahmeta, dok se uzroci rahmeta razlikuju.

Uzrok rahmeta kod ljudi jeste dirnutno srce i ono se potaknuto tim osjećanjima smiluje drugome. Uzrok rahmeta kod Allaha, dž.š., prema Svojim robovima jeste Njegova blagost.

---

⁵ Ibrahim, 34.

Uzrok rahmeta kod mjeseca Ramazana je što ga je Allah, dž.š., učinio mjesecom onakvim kakav jeste. Ali krajnji cilj i težnja rahmeta su isti, u sva tri primjera želi se isto.

Recimo, kada mi ljudi iskazujemo rahmet prema nekoj osobi, mi pomažemo čovjeku, pružimo mu ruku, osiguramo mu sredstva i okolnosti, dakle sve uvjete da bi se izbio iz neke teškoće. Rahmet Allaha, dž.š., se očituje tako da on obezbijedi sredstva i okolnosti da bi se nešto ostvarilo. Nepravедno je očekivati i uzvišen je Gospodar od toga da Ga neki vanjski događaj i uzrok potakne na rahmet. Gospodar osigurava uvjete i sredstva da bi se nešto ostvarilo. Za primjer ćemo uzeti jednog poljoprivrednika. Gospodar mu obezbijedi zemlju i kišu i to je ta Božija milost.

Prema tome, osiguravanje uvjeta i sredstava da bi se došlo do nekog dobra i da bi se ostvarilo to dobro čine i čovjek, i Gospodar. Allah, dž.š., to radi kao i čovjek u svom rahmetu. E, isto to vrijedi i za mjesec Ramazan, jer on obezbjeđuje čovjeku sve uvjete i sredstva da bi ovaj dosegao svoje dobro. Jer Ramazan osigurava bogobojaznost, a to je čovjekova zaštita i na Ovom i na Onom svijetu. Mjesec Ramazan obezbjeđuje sredstva da bi čovjek mogao doseći stanje šukra, jer u tom mjesecu je sve spremno za čovjeka, pripremljeno je sve da bi on dosegao ovaj položaj.

Ovo je sažeto u riječima našeg Poslanika. Isto kao što i o Kur'anu treba promišljati s ciljem da bi se došlo do nekih širih i dubljih razumijevanja, tako treba prilaziti i riječima Poslanika i skidati sloj po sloj značenja. Nažalost, među muslimanima postoji praksa da se iskazuje samo *poštovanje* prema riječima našeg Poslanika, što je po sebi vrijedno, ali se zanemaruje ono mnogo vrijednije, a to je *promišljanje* o rečenom. Poštovanje samo za sebe nije dovoljno jer na taj način ispuštamo uvid u riznicu mudrosti koje Poslanikove riječi u sebi čuvaju.

Treće svojstvo koje mjesec Ramazan ima jeste magfired, tj. oprost. Ramazan nam dolazi u susret sa blagodatima, milošću i oprostom. Među muslimanima je uobičajeno kad se kaže magfired da se podrazumijeva samo značenje oprosta. Tačno je da je magfired oprost i da se odnosi na naše grijehе koje smo počinili organima i udovima. Kod razumijevanja jednog običnog muslimana magfired ima značenje oprosta i prelaska preko grijehа, da bi njime čovjek bio spašen od Vatre Džehennema i da bi ušao u Džennet. To je jedno jednostavno razumijevanje ovog pitanja, dok je zbilja nešto drugo. Božiji magfired se ne ograničava samo na rečeno. Kada naš Poslanik, koji nije činio grijehе, traži oprost od Gospodara, jasno je da on time traži nešto više. Prenosi se da Poslanik nikada nije ustao sa nekog sijela, a da nije dvadeset i pet puta tražio od Boga oprost, odnosno činio istigfar.

Mi u našim dovama uvijek i prije svega tražimo od Allaha, dž.š., magfired, što znači da magfired ima jedno dublje i šire značenje od samog oprosta grijehа. Najmanje čime se čovjek treba zadovoljiti kod Allaha, dž.š., jeste da bude očišćen i tako pripremljen da bi uopće imao neku vrijednost kod Allaha, dž.š., da bi On poslušao njegove riječi, te na kraju njima i udovoljio. Oprost koji mi tražimo na početku dove ima upravo ovo značenje u trenutku kada se čovjek priprema da uđe u jedno stanje u kojem može da iskaže svoju želju i namjeru pred Bogom. Ovo važi samo ako razumijemo magfired kao izbjavljenje od Džehennema i ulazak u Džennet. Međutim, ako čovjek traži Božiju blizinu, onda ovaj magfired koji tražimo na početku dove ima jedno više značenje. U ovom značenju magfired podrazumijeva otklanjanje prepreka koje stoje na putu čovjekovog doseganja Božije blizine.

Kada čovjek želi otići na dvor kod nekog kralja, da bi došao do samog kralja potrebno je proći više faza. Ne može se pravo sa kapije dvora do kralja. Ulazak u prve prostorije dvora ne znači da je čovjek došao do kralja. Onaj koji želi stići do kralja ne smije, prije svega, biti neki od njegovih neprijatelja, ne smije biti pomagač njegovih neprijatelja i ne smije kršiti neke njegove zabrane ili želje. Također, treba dokazati da je uradio neko dobro za kralja i da

postoji neka sklonost ka kralju i da ga voli više u odnosu na druge, jer u suprotnom neće mu biti dopušten pristup u vladarevu blizinu.

Tako, magfired u sebi sažima sva ova značenja, od oprosta grijeha, uklanjanja prepreka i osiguravanja sredstava na putu doseganja Dženneta i spasa od Džehennema, te doseganja visokih stepena Dženneta i na kraju, osiguravanja uslova da čovjek susretne Gospodara.

Da je magfired ograničen samo na oprost grijeha, onda nakon što čovjek uđe u Džennet i budu mu oprošteni grijesi magfired ne bi više imao smisla. A u nekim ajetima nalazimo da se magfired spominje i na Ahiretu, odnosno u Džennetu, nakon što se u njega uđe, dakle, nakon što grijesi budu oprošteni.

مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَا أَنْهَارٌ مِّنْ مَّاءٍ غَيْرِ آسِنٍ وَأَنْهَارٌ مِّنْ لَّبَنٍ لَّمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ وَأَنْهَارٌ مِّنْ حَمْرٍ لَّدَّةٍ لِلشَّارِبِينَ وَأَنْهَارٌ مِّنْ عَسَلٍ مُّصَفًّى وَلَهُمْ فِيهَا مِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَمَعْفَرَةٌ مِّنْ رَبِّهِمْ كَمَنْ هُوَ خَالِدٌ فِي النَّارِ وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ

*Zar je Džennet, koji je obećan onima koji se Allaha boje – u kome su rijeke od vode neustajale i rijeke od mlijeka nepromijenjena ukusa, i rijeke od vina, prijatna onima koji piju, i rijeke od meda procijedenog i gdje ima voća svakovrsnog i oprosta od Gospodara njihova – zar je to isto što i patnja koja čeka one koji će u vatri vječno boraviti, koji će se uzavrelom vodom pojiti, koja će im crijeva kidati!*⁶

Ovo bi bio kratak osvrt na mjesec Ramazan, kakvim ga naš Poslanik opisuje na početku svoje poznate hutbe. “O ljudi! Uistinu, u susret vam ide Allahov mjesec sa blagoslovom i milošću i oprostom!” Zar ovo samo po sebi nije dovoljno da shvatimo veličinu Ramazana i da ga prigrlimo cijelim bićem onakvim kakvim ga opisuje naš Poslanik?

Da se kaže da u nekom trgovačkom centru ima neki proizvod koji je dobar, koristan, kvalitetan, a još pri tome i jeftin, sigurno je da bismo mi trčali – i to sa kakvom voljom! – da ga kupimo. Naravno, ovi primjeri su opet samo primjeri i nemaju po sebi drugu vrijednost, osim da približe umu cijelo pitanje kojim se bavimo. Navođenje primjera samo po sebi umanjuje vrijednost onoga što se želi reći. Ali, prinuđeni smo da kroz primjer iz svijeta koji nas okružuje približimo ono što želimo reći.

شَهْرٌ هُوَ عِنْدَ اللَّهِ أَفْضَلُ الشُّهُورِ وَ أَيَّامُهُ أَفْضَلُ الْأَيَّامِ وَ لَيَالِيهِ أَفْضَلُ اللَّيَالِي وَ سَاعَاتُهُ أَفْضَلُ السَّاعَاتِ

“To je mjesec koji je kod Allaha najbolji. Dani njegovi su najbolji dani, noći njegove su najbolje noći, a sati njegovi su najbolji sati.”

Kada bismo trebali odabrati najvrjednije vrijeme, a vrijeme je naš najveći kapital, da li bismo se u tome mogli osloniti na sebe, na svoje znanje ili na Onoga Koji ima neograničeno znanje, ne samo o nama već o čitavom Stvaranju? Zašto se ovaj mjesec naglašava kao najvrjedniji?

Objasniti ću to na sljedeći način. Kad uđemo u neku trgovinu u kojoj je ponuđen velik broj košulja, mi želimo odabrati upravo onu koja nam najviše odgovara, ali pri tome tražimo i objašnjenje o tome od kakve je tkanine šivana, koji je sastav te tkanine itd. To znači da mi u najobičnijim životnim prilikama tražimo objašnjenje stručnjaka za usko određeno područje, jer se ne možemo osloniti na sebe iz jednostavnog razloga što nemamo dovoljno znanje i uvid.

⁶ Muhammed, 15.

Čovjek je u svom životu u prilici da vrši izbor za nešto što mu je važnije od nekih drugih stvari i zamislite kada Allah, dž.š., Koji ima neograničeno znanje, između svih mjeseci i svega drugog izabere baš mjesec Ramazan kao najodabraniji – koja je to veličina i kolika je to čast!

Mjesec Ramazan je najvrjedniji od svih mjeseci, ali ne samo to. Kaže se i naglašava da su u mjesecu Ramazanu najbolji dani, najvrjedniji sati, minute. Postavlja se pitanje: Zašto se – ako je mjesec Ramazan najvrjedniji, najodabraniji – onda dalje naglašavaju i potcrtavaju i sat, i dan i noć, i minute. To je zato što je potrebno da naša pažnja u Ramazanu, u svakom trenutku toga mjeseca, bude usmjerena na te vrijednosti. Zato je potrebno to stalno ponavljanje i isticanje svakog trenutka Ramazana.

هُوَ شَهْرٌ دُعِيْتُمْ فِيهِ إِلَىٰ ضِيَافَةِ اللَّهِ وَ جُعِلْتُمْ فِيهِ مِنْ أَهْلِ كَرَامَةِ اللَّهِ

“To je mjesec u kojem ste pozvani u goste kod Allaha, i određeni ste za one kojima će On počast ukazati.”

Mi smo u mjesecu Ramazanu – koji je od svih mjeseci kod Allaha, dž.š., sa najvećom vrijednošću, njegovi dani, noći i sekunde su sa najvećom blagodati – pozvani u goste kod Allaha, dž.š., i time nam je ukazana posebna čast.

Međutim, i u ostalim mjesecima, čitavu godinu mi smo u Božijem gošćenju, u Božijoj milosti, pa zašto se baš u mjesecu Ramazanu to posebno naglašava?

Zar mi mimo ovog mjeseca imamo nešto svoje izvan Božije milosti i izvan Božijeg gošćenja, počevši od nas samih, pa svega ostalog s čim se susrećemo kroz život? Upravo zato, Poslanik u nastavku kaže da smo u ovom mjesecu pozvani u goste i posebno počašćeni. Nakon opće gozbe priređene za sve, kada se ona završi, otvaraju se posebna vrata i posebni gosti odlaze u posebne prostorije. Dvanaest mjeseci u godini svi ljudi su za sofrom Allaha, dž.š., ali u mjesecu Ramazanu Božija plemenitost iziskuje da se otvore nebeska, duhovna vrata za jednu posebnu skupinu ljudi. Ovo jasno ukazuje da Božije gošćenje i Božiji poziv u mjesecu Ramazanu nisu ovosvjetski, odnosno nisu materijalni, već je riječ o nebeskom čašćenju.

Navest ću jedan primjer: neko vas čitavu godinu, neprekidno poziva i ugošćava, a samo u jednoj prilici kaže: “Moj si gost poslije današnje džume.” Možda upravo toga dana želi da nas izuzetno počasti iz svojih posebnih zaliha.

A zamislite sada šta je u odnosu na to mjesec Ramazan, u kojem ste pozvani u goste kod Allaha, dž.š.?! Vi ste visoko počašćeni tim pozivom i Allah, dž.š., iskazao je Svoju čast time što ste svi vi pozvani.

Sada se postavlja pitanje: Kakvo je to gošćenje u mjesecu Ramazanu, kada su u njemu cijeli dan uskraćeni i hrana, i piće?

To znači da se taj oblik gošćenja ne veže za nešto materijalno (hranu, vodu), već da je čovjek duhovno ugošćen, posebno uzdignut u mjesecu Ramazanu. Ta duhovna kategorija je nešto što se ne nalazi, što se ne može naći u običnom materijalnom svijetu i zato se naročito naglašava i kaže da ste posebno čašćeni Božijom milošću u mjesecu Ramazanu, jer nakon gozbe otvaraju se posebna vrata i posebni gosti odlaze u posebne prostore.

Svih dvanaest mjeseci u godini mi smo počašćeni jer jedemo i pijemo iz Allahovog obilja i Njegove milosti, ali u mjesecu Ramazanu se otvaraju nebeska vrata za jednu posebnu skupinu ljudi i to govori da se Božije gošćenje zapravo odnosi na nebesko čašćenje.

Uobičajeno je kada se neko zove u goste da je to ili dobar prijatelj, ili mu onaj ko ga zove u goste želi pomoći. Mi ne znamo da li smo u skupini ljudi koje Allah, dž.š., voli, ali da smo siromasi – u to nema nikakve sumnje.

Ova tvrdnja se iznosi zato što mi nemamo nikakvu osnovu, nismo ništa učinili da zaslužimo takvu ljubav. A Allah, dž.š., nema potrebe za tim da bi volio ili bio voljen. Svakako, mi smo pozvani i sada moramo znati kako se u toj prilici ponašati. Naravno, onome domaćinu kod koga ste pozvani u goste ne može se ići kao neprijatelj, već samo kao prijatelj, odnosno kao onaj ko je pripremljen da se ponaša u skladu sa propisima i zahtjevima položaja domaćina. Jer ako mi odemo u goste, a tamo stignemo osramoćeni nekim svojim nedoličnim postupcima, tu gdje smo pozvani nećemo moći uživati. Zato, prije nego što odemo u goste trebamo otkloniti sve ono zbog čega bismo se mogli stidjeti. To znači da treba učiniti iskreno pokajanje prije početka mjeseca Ramazana. U suštini, mi uvijek imamo taj osjećaj postidečnosti pred veličinom Allaha, dž.š., i taj se osjećaj nikad ne može otkloniti iz jednostavnog razloga što smo mi, kao ljudska bića, slabašni i nemoćni pred Njegovom veličinom.

Uvijek smo postidećeni pred Bogom jer smo slabiji pred ispoljavanjem milosti koju On spušta. On je Onaj Koji je potražitelj zajma i sa naše strane se nikad ne može vratiti taj zajam koji nam On daje, odnosno potražuje. I ne treba nikad gubiti nadu zbog nemoći i postidečnosti, već se jedino treba uporno truditi na tom putu.

أَنْفَاسُكُمْ فِيهِ تَسْبِيحٌ وَ تَوَمُّمٌ فِيهِ عِبَادَةٌ وَ عَمَلُكُمْ فِيهِ مَقْبُولٌ وَ دُعَاؤُكُمْ فِيهِ مُسْتَجَابٌ

“Vaše udisanje i izdisanje u njemu je slavljenje Allaha (tesbih), spavanje vaše u njemu je ibadet, djela vaša su u njemu primljena, a dove vaše u njemu su uslišane.”

Allahov Poslanik, s.a.v.a., kaže: “Vaše disanje u mjesecu Ramazanu je tesbih.” Zamislite veličinu mjeseca Ramazana u kojem je disanje – dakle čovjekova radnja koje nije svjestan, jer udisanje i izdisanje nisu voljna radnja – nešto uzvišeno i računa se kao tesbih. A tesbih je u suštini slavljenje Boga, to je nebesko djelo i u Kur'anu se kaže da i melec na nebu čine tesbih, tj. slave Boga. I sada, u mjesecu Ramazanu jedno potpuno materijalno djelo kao što je disanje (udisanje i izdisanje), a dišu svi – i životinje, čak i biljke, postaje toliko uzvišeno, značajno, postaje nebesko djelo, postaje tesbih. Znači, disanje kao materijalno djelo postaje duhovno djelo. I to je najveći keramet od Allaha, dž.š., kada čovjeka koji je potpuno okrenut materijalnom svijetu, u mjesecu Ramazanu uzdiže i stavlja na pijedestal prema nebeskim sferama.

Navest ću jedan primjer iz svakodnevnog života: kategorije nagrade i kazne su utemeljene na slobodnom čovjekovom izboru. Naprimjer, kada neki čovjek iz nehata (znači nenamjerno) izvrši ubistvo, onda se po Šerijatu određuje kako on treba dati otkup, ali se pritom ne navodi da mu slijedi Božija kazna.

Isto tako kada neki čovjek, bez neke određene namjere učini neko dobro djelo, naprimjer, ide ulicom i vidi da nasred puta stoji neki kamen pa, bez neke krajnje namjere, ukloni taj kamen, smatrajući da mu tu nije mjesto, za takvo djelo, koje je u suštini dobro djelo, ne slijedi nagrada od Boga.

A u Ramazanu Allah, dž.š., nagrađuje sva djela, odnosno slijedi nagrada za disanje koje je u mjesecu Ramazanu tesbih.

Allahov Poslanik, s.a.v.a, kaže da je san čovjeka u mjesecu Ramazanu ibadet, dakle, djelo koje nije u našoj volji, zapravo prirodno je naša nužna potreba. Štaviše, san jeste proizvod

naše slabosti jer tijelo, kada se umori, sâmo traži odmor, odnosno traži san i čovjek htio – ne htio mora spavati.

Svako djelo Allah, dž.š., pretvara u najbolje djelo. Da li vi nalazite igdje, u bilo kojim učenjima, bilo gdje u svijetu da se san kao djelo pohvaljuje? U našim predajama se kaže i naglašava štetnost uzimanja mnogo hrane i običavanja dugog spavanja, jer to izaziva u čovjeku slabost. O tome šta je ibadet treba više govoriti povodom ajeta koji kaže da su ljudi i džini stvoreni samo da robuju Allahu (*Ez-Zârijât*, 56).

Kako to da se čovjekovo spavanje smatra ibadatom?

Kao što je rečeno u gore napomenutom ajetu, cilj stvaranja ljudi i džina zapravo je ibadet. A znamo da je čovjek u Ramazanu i dok spava na putu ostvarenja tog cilja. U drugim danima, mimo mjeseca Ramazana san odvlači čovjeka od ibadeta. Prema tome, samo za vrijeme Ramazana čovjek je u ibadetu dok spava.

Suštinu ove promjene za čovjeka tokom Ramazana, kada se svako padanje u san uzima kao ibadet, nije moguće uporediti ni sa jednom drugom promjenom u svijetu. To je kao kad bi voda, koja po svojoj prirodi gasi vatru, odjednom sama postala vatra. To je otprilike ta temeljna promjena. Ili da se vatra, koja sagorijeva vrtove, drveće, voćke – odjednom pretvori u vodu. Kao što vam je svima poznato, u primjeru Ibrahima, a.s., desilo se da je vatra postala hladna i ugodna. Jednom muslimanu se u mjesecu Ramazanu dešava jedna tako temeljita promjena koja je slična onome što se desilo jednom od najboljih ljudi čovječanstva – Ibrahimu, a.s. To je jedna od najvećih počasti koje čovjek na Ovom svijetu može doživjeti.

Vrijedno je ovdje primijetiti i sljedeće: svim ostalim ljudskim djelima imaju pristup dvoličnost i licemjerstvo, dok kod sna nešto takvo nije moguće. San je, dakle, jedan oblik ibadeta u Ramazanu lišen licemjerstva. Koliko se tokom godine u ostalim danima trebate truditi da se učini jedno djelo oslobođeno licemjerstva, da se šejtanu ne ostavi prostora da ubaci neku misao?

U nastavku hutbe Poslanik navodi kako je u mjesecu Ramazanu šejtan okovan u lance.

Allahov Poslanik, s.a.v.a., kaže da su naša djela tokom mjeseca Ramazana primljena. Poslanik koji je poslan od Allaha, dž.š., koji govori istinu i koji je potvrđen u svojoj istinoljubivosti, ovdje izričito navodi kako su naša djela u mjesecu Ramazanu primljena. A koliko samo u drugim danima trebamo uložiti truda da bi nam neko djelo možda bilo primljeno! Isto tako, tokom godine, mimo mjeseca Ramazana, koliko mi samo učimo dova i koliko smo nepovjerljivi i bez nade u njihovo ispunjenje, ali naš Poslanik, koji je Istinoljubivi, kaže da u Ramazanu dove nisu odbijene.

Kako to da su sve dove primljene?

Allah, dž.š., Koji je uvijek Velikodušni i Dobrostivi, isti je Bog i u mjesecu Ramazanu, i nakon njegovog završetka. Razlog što su dove u Ramazanu primljene leži u činjenici da čovjekovi odnosi sa Ovim svijetom i svim onim što stoji u vezi sa Ovim svijetom u Ramazanu slabe. U onoj mjeri u kojoj se čovjek udalji od Ovog svijeta, u onoj se približi svome Stvoritelju. Pa tako i gladovanje i žeđ umanjuju našu vezanost za Ovaj svijet i u toj mjeri se čovjek više veže za Boga.

A šta tek da kažemo za dove, koje još više umanjuju čovjekovu vezu sa Ovim svijetom, a njegovu pažnju i usmjerenost ka Bogu jačaju. Ta pažnja prema Bogu je upravo ta Božija blizina. On je uvijek blizu, uz nas. Sa naše strane taj odnos se mijenja, a sa strane Boga ne,

onako kao što kur'anski ajet kaže da nam je Gospodar bliži nego žila kucavica – a u dovi se ta blizina ostvaruje. Naša blizina Bogu ne ovisi o Bogu, nego o nama, jer Bog je uvijek blizu.

Šta to znači da smo mi onoliko blizu Bogu koliko smo okrenuti prema Njemu?

Budući da se u mjesecu Ramazanu naša posvećenost Bogu povećava, tako i ta blizina biva izrazitija. Onoliko koliko smo bliži Bogu, utoliko nam je dova brže primljena. Čovjek je nekada toliko blizu Bogu da je njegova želja istovjetna Božijoj želji i u tom slučaju njeno je ostvarenje zajamčeno.

Kao što se kaže u onoj poznatoj predaji da obavljanje nafile namaza čovjeka dovodi u takvo stanje da njegova volja bude Božija volja. U takvom slučaju, kada rob dođe u jedno tako posvećeno stanje, uopće više ne dolazi u pitanje primanje dove.

Kada je odnos ovakav, postavlja se pitanje: Zar je uopće moguće da dova bude odbijena? Jer jezik kojim govori rob jeste jezik kojim govori Allah. Tu više nema razdvojenosti u govoru. Tu vlada jedinstvo. To bi bilo isto kao da čovjek može uzeti ovaj mobitel koji stoji pred njim, a neće da ga uzme. Ovdje uopće nema mjesta za odbijanje dove.

Kada naš Poslanik kaže da su dove u mjesecu Ramazanu primljene, da su sve primljene, to je samo sažetak tumačenja postavke da su sve čestice čovjekova bića za vrijeme Ramazana predane Bogu i dova u takvom stanju mora biti uslišana.

Što se čovjek bude više zadubljavao u riječi Allahova Poslanika, s.a.v.a., sve će više otkrivati istinitost njegovog govora, a nama ne ostaje ništa drugo nego da potvrdimo njegov govor.

فَاسْأَلُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ بِنِّيَّاتٍ صَادِقَةٍ وَ قُلُوبٍ طَاهِرَةٍ أَنْ يُؤَفِّقَكُمْ لِصِيَامِهِ وَ تِلَاوَةِ كِتَابِهِ

“Pa tražite od Allaha, Gospodara svog, iskrenim nijjetima i čistim srcima da vas pomogne u postu njegovom i učenju knjige Njegove!”

U nastavku naš Poslanik kaže: svoja srca pročistite da bi vam dove bile primljene, i tražite u dovi od Allaha da podari uspjeh i pomoć u postu i učenju Kur'ana. Dosezanje našeg blaženstva, izbavljenja i sreće je u granicama našeg života.

Družeći se s Kur'anom i hadisima u mjesecu Ramazanu čovjek dobiva novi polet i snagu i nikad ne može osjetiti umor. Da su dove u mjesecu Ramazanu primljene kod Allaha, dž.š., u to nema nikakve dvojbe. Međutim, džematlijama treba objasniti koji su to uvjeti da bi dova bila primljena kod Allaha, dž.š.

Neki ljudi misle da je to jako jednostavno i da upućena dova treba da se ostvari odmah, bez odlaganja. Međutim, nekad je dobro u tome da ostvarenje dove bude odgođeno. To je zato što mi nekad tražimo ono što možda nije dobro za nas, a Gospodar dobro zna šta je dobro za nas, a šta je na našu štetu. Sve to može nepovoljno djelovati, a Allah, dž.š., je mudar i ostvarenje dove odgađa.

U dovama mi treba da tražimo hajr, opće dobro, a ne pojedinačno i tačno određeno. To bi onda značilo da se mi miješamo u poslove Allaha, dž.š., jer mi smo mali i nemoćni i mi ne možemo znati šta je naše dobro. Naše znanje je krnjavo, štaviše i neznatno. Mi ne možemo u dovama određivati Gospodaru na koji način i kojim putem će On nama pomoći. Sve to predstavlja miješanje u Božije poslove i jedan oblik drskosti roba prema Uzvišenom.

Naprimjer, ako smo bolesni i ako tražimo ozdravljenje u dovi, to je dobro. Ali mi ne možemo određivati na koji način će se to ozdravljenje desiti, jer ne znamo s koje strane će doći pomoć i na koji način će se desiti ozdravljenje. S obzirom na činjenicu da je čovjek nesavršen, on smatra da će se samim upućivanjem dove i objašnjenjem da je ona primljena u toku mjeseca Ramazana sve želje iskazane u dovama primiti i odmah ostvariti. Čovjek smatra da su on i njegove tegobe i želje najvažnije i da trebaju biti što prije ostvarene.

فَإِنَّ الشَّقِيَّ مَنْ حُرِمَ عُفْرَانَ اللَّهِ فِي هَذَا الشَّهْرِ الْعَظِيمِ

“Uistinu je nesretan onaj kojem je uskraćen Allahov oprost u ovom velikom mjesecu!”

Allah je Onaj Koji stalno oprašta, tj. daje magfiret. Zato je nesretan onaj koji u mjesecu Ramazanu ne zasluži oprost Allaha, dž.š. Zašto je to tako?

Objasnili smo i sada je jasno da je spavanje u mjesecu Ramazanu vrijednije nego namazi u ostalim danima i mjesecima u godini i ako je to tako, a jeste, onda je stvarno nesretan onaj koji propusti dane, sate i minute u mjesecu Ramazanu.

Zapravo, okvir naše sreće je naš život, dakle taj život koji traje 40, 50 ili više godina, i ukoliko u tom okviru u kojem se krećeš ne dosegneš blaženstvo i spas, onda takav život zasigurno nema smisla.

Velika je nesreća ako čovjek kojem je data prilika u kojoj su sva vrata otvorena, a to se dešava u mjesecu Ramazanu, propusti tu priliku. Onda to znači da takav čovjek ne razmišlja ni o čemu i sam sebi priječi mogućnost da dosegne blaženstvo, a kada to propusti, onda ostaje jako nesretan.

Tu izuzetnu priliku u životu usporedit ću sa jednim čvrstim mostom koji je postavljen preko nabujale rijeke. Ako čovjek ne iskoristi taj most i ne pređe njime, u opasnosti je da se utopi u toj brznoj i nabujaloj rijeci. Prema tome, ukoliko ne iskoristimo mjesec Ramazan i sve njegove blagodati, nema povratka i nesreća je time još veća.

وَ اذْكُرُوا بَجُوعِكُمْ وَ عَطَشِكُمْ فِيهِ جُوعَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ عَطَشَهُ

“I sjetite se svojom glađu i žeđu u njemu gladi Sudnjega dana i žeđi njegove!”

Rečeno je da će čovjek na Sudnjem danu biti izložen velikoj gladi i žeđi, i to takvoj koja je neuporediva sa ovosvjetskom. Da bismo stekli neki uvid i predočili sebi sliku o gladi i žeđi na Sudnjem danu, mi na Ovom svijetu podnosimo neke oblike gladi i žeđi, tek toliko da nas to podsjeti. Jer kad ne bismo imali barem blijedu sliku o tome, onda ne bismo u sebi mogli razviti želju za džennetskim blagodatima niti steći strah od Vatre.

Čovjek je nekad žedan pa su mu suhe samo usne, a nekad je toliko žedan da mu se cijela usta osuše, pa se i jezik zalijepi za nepce. Nekad je čovjek žedan i nalazi se ispod ovih rashladnih uređaja, a nekad je žedan, ali sjedi u pustinji pod otvorenim suncem. Nekada žeđ trpimo samo jedan sahat, a nekad trpimo i po deset sati. A Sudnji dan traje kao pedeset hiljada godina. Dakle, žeđ treba trpjeti pedeset hiljada godina, a da ne govorimo šta bi to bila ahiretska žeđ.

Ovaj mobitel ovdje teži sto grama i da ga treba držati pet minuta on opet teži sto grama. Međutim, ako bi ga trebalo treba držati četiri sahata, tada tih sto grama više nije sto grama. Čovjeku postaje nesnošljivo teško držati ga. Uglavnom, nama je neshvatljivo kakva je to teškoća Sudnjega dana koja nas očekuje. Grijesi nas vuku ka ahiretskim nesrećama i tegobama,

pa nas tako ovosvjetska glad i žeđ koje podnosimo samo podsjećaju i upozoravaju na ahiretsku glad i žeđ koje uopće nisu uporedive sa ovosvjetskim vidovima tih pojava.

Navest ću jedan primjer iz životne svakodnevnice koji ovo donekle objašnjava. Postoji voda koja je zamrznuta na 0 stepeni, zatim voda koja je zamrznuta na -10 stepeni koja je još hladnija i ona koja je zamrznuta na -50 stepeni što je neuporedivo hladnije. Znači, i kada govorimo o ledu kao materijalnoj pojavi, postoji razlika. Isto tako je i sa vatrom. Ogromna je razlika između, npr., vatre naložene u kući i vatre koja je u visokim pećima, na čijoj temperaturi se topi željezo. Da mi ne vidimo tu vatru u svojoj kući i da se na njoj nekad ne opržimo, mi ne bismo mogli ni zamisliti tu ogromnu vatru u visokim pećima i temperaturu koja je u njima.

Čovjek na Ovome svijetu treba da se čuva grijeha, jer nas grijesi vuku ka ahiretskim nesrećama. Zato nas ovosvjetska glad i žeđ podsjećaju na ahiretsku glad i žeđ i to nas jača pred grijesima, odnosno, to nas snaži da na Ovome svijetu ne grijesimo.

Općenito, ljudi su cijelu godinu nemarni ili bolje rečeno, nisu disciplinirani onoliko koliko bi trebali biti i zato takav nastup u mjesecu Ramazanu prestaje, Ramazan uklanja nemar, on nas budi i dovodi u stanje posvećenosti.

وَتَصَدَّقُوا عَلَىٰ فُقَرَائِكُمْ وَمَسَاكِينِكُمْ وَوَقَرُوا كِبَارَكُمْ وَارْحَمُوا صِغَارَكُمْ وَصَلُّوا أَرْحَامَكُمْ

“I dijelite siromasima svojim i bijednicima! I poštujujte starije svoje i smilujte se mladima svojim i održavajte rodbinske veze!”

Udjeljivanje milostinje tokom čitave godine je veoma pohvaljeno, ali u mjesecu Ramazanu ima posebno značenje. Jedan od vidova udjeljivanja je uklanjanje mržnje i netrpeljivosti među ljudima. Klasna razlika u društvu ne mora uvijek biti u korist bogatih, jer u životu dođe i vrijeme kad privredna kriza uništi i bogati dio društva. Može se desiti situacija, a životno je potvrđena, da bogatašu koji, pogođen privrednom krizom, izgubi dio svoga bogatstva to teže pada nego kada siromah izgubi sve što ima. Kakvo je zadovoljstvo bogatog koji uživa u svome bogatstvu kada pokraj njega žive siromasi? On svakodnevno gleda čovjeka koji živi u oskudici i siromaštvu. Kakvo zadovoljstvo ima bogati za svojom trpezom, kada neko u njegovoj blizini toga dana nema možda ni suhog hljeba da pojede? Čemu onda služi to njegovo bogatstvo ako je samo za njega? Čak kada bi čovjek bio sam, pa sam otišao u Džennet i vidio mnoštvo ljudi u Džehennemu, njegovo zadovoljstvo u Džennetu nakon toga ne bi bilo potpuno.

U mjesecu Ramazanu kod ljudi je izražena veća želja da pomognu drugima nego što je to u ostalim mjesecima tokom godine i iz tih razloga se naglašava važnost davanja milostinje u Ramazanu.

Kod davanja milostinje davalac ima istu, ako ne i veću korist od onoga koji je prima, jer milostinja – prije nego što dođe u ruku onoga koji je prima – stigne kod Allaha, dž.š., kako se kaže u hadisu. Upravo zato je kod davanja milostinje pohvaljeno da ruka onoga koji daje milostinju bude donja, jer Gospodar je Onaj Koji je prvi uzima i zato nije primjereno da čovjek stavlja svoju ruku iznad Njegove.

Milostinja ima višestruku važnost. Naprimjer, velik je broj bolesti od kojih milostinja čuva, jer onoga ko je bolestan bolje čuva milostinja nego lijekovi. Čovjeka koji daje milostinju

mimoilazi velik broj nesreća. Nesreće koje nas zadese su djela koja mi činimo, a koja kod Allaha, dž.š., izazivaju srdžbu i upravo milostinja može tu srdžbu umiriti.

Sada se postavlja pitanje: Ko ima veću potrebu za milostinjom – onaj koji je daje ili onaj koji je prima? Potvrđena je istina da je milostinja potrebija onome koji je daje, jer nigdje nije rečeno: “Idi uzmi milostinju”, već je rečeno da treba da je dajemo. Ako bi se napisali čitavi svesci knjiga u kojima bi se objašnjavala ova tema, ni to ne bi bilo dovoljno da se ona iscrpi. Jer, milostinja nije uvijek samo davanje novca. Naprimjer, ako neki čovjek ne vidi dobro ili je slijep, njemu je potrebno da ga neko prevede preko ulice, znači nešto mu treba. Onaj čovjek koji ga prevede preko ulice dao je milostinju.

Milostinja ne podrazumijeva, dakle, samo davanje novca, već ona također znači i odnos prema drugim ljudima: lijep govor, pomoć, savjet – sve se to smatra milostinjom. Milostinja je širok pojam koji obuhvata mnoge stvari. Svi mi, naprimjer, imamo u porodici ljude koji su ili stariji od nas, ili su bolesni, ili žive sami. Oni imaju potrebu da ih neko makar nazove telefonom i s njima porazgovara. I to je milostinja, i to još veća kada se na taj način održavaju rodbinske veze.

Jedanput je hazreti Isa sa svojim učenicima prolazio nekim sokakom pored kuće iz koje je dopirala muzika i graja velikog veselja. Pitaو je šta se to tamo događa i rekli su mu da je u toj kući svadba. Hazreti Isa reče da će se sutra iz ove kuće čuti plač i jauk. Sutradan su prolazili pokraj te iste kuće, ali se nije čuo plač koji je najavio hazreti Isa. Ljudi su ostali začuđeni kako to da se riječi hazreti Isaa, koji je uvijek govorio istinu, u ovom slučaju nisu potvrdile. Otišli su i rekli hazreti Isau da se iz one kuće ne čuje nikakav plač. Hazreti Isa odmah zajedno sa njima ode do kuće da vide šta je bilo. Kad su došli u tu kuću, pomakli su prostirku ispod koje je bila sklupčana zmija. Hazreti Isa upita domaćina: “Šta si ti sinoć uradio poslije svadbe?” A domaćin mu odgovori: “Svu hranu koja je ostala podijelio sam sirotinji.” Hazreti Isa reče: “Bilo je određeno da ova zmija sinoć ujede mladoženju i da se jutros čuje plač iz ove kuće, ali milostinja koju si dao je to spriječila.”

U vrijeme Allahova Poslanika, s.a.v.a., bio je neki Jevrej koji je ljudima kopao kanale i obavljao druge slične poslove za naknadu. Imao je grubu narav, mnogo je psovao i loše je govorio o Allahovom Poslaniku, s.a.v.a.

Poslanik svojim ashabima nije dozvoljavao da mu uzvraćaju na njegove grube i pogrdne riječi, već da šute. Jednom prilikom ovaj Jevrej je otišao u pustinju da nakupi suharaka. Sve to je natovario na leđa i vraćao se u grad. Videći ga, Poslanik, s.a.v.a., reče: “Ovaj čovjek u svom teretu na leđima nosi zmiju.” Kad se Jevrej vratio u grad i spustio teret sa leđa, ashabi nađu zmiju i upitaju ga: “Šta si uradio, osim što si nakupio ove suharke?” On im odgovori: “Imao sam dva komada hljeba sa sobom. Jedan sam dao siromahu, a drugi ostavio za sebe.”

Ovo je primjer koji pokazuje kako milostinja ne spašava samo vjernike muslimane. Tako je velika njena snaga. Jer Allah, dž.š., dao je milostinji takvu djelotvornost da se njome mogu okoristiti i muslimani i oni drugi, isto kao što je Allah, dž.š., dao da voda koristi svima. Voda otklanja žeđ i vjerniku i nevjerniku. Allah, dž.š., je dao vatru koja prži, ali kada On to želi, oduzima joj to svojstvo, kao u primjeru Ibrahima, a.s.

Ponovimo: mi koji dajemo milostinju imamo veću potrebu za tim činom nego siromah koji je uzima. Pitanje naše potrebe za udjeljivanjem milostinje, sa svim objašnjenjima koja su prethodila, veoma je ozbiljno pitanje kojem ne smijemo olahko prilaziti, jer koristi od udjeljivanja milostinje se ne odnose samo na Ovaj svijet, već ostavljaju dubokog traga i na naš vječni život, kroz Berzah i Sudnji dan. Sa najvećim koristima od milostinje čovjek se

susreće u trenucima svoje smrti. Jedna od najvećih teškoća sa kojima se čovjek suočava u trenucima smrtne agonije jeste pretjerana vezanost za Ovaj svijet i materijalno. Dakle, za sve što je vezano za Ovaj svijet. Ponekad, prilikom čupanja duše, kada se čovjek odvaja od svoga imetka, to bude tako teško da cijelo biće može uništiti. Suprotno tome, ako čovjek nije vezan za Ovaj svijet, onda se lahko odvaja od svoga imetka i napušta ga.

Onome ko je u trenucima iščekivanja smrti svjestan da mora sve napustiti, a nije se za života navikao na udjeljivanje imetka, odnosno na odvajanje od njega, smrt će biti veoma teška.

Milostinja zapravo predstavlja odvajanje od imetka, nevezivanje srca za imetak. Prema tome, milostinja je neka vrsta vježbe kako bi čovjek bio pripremljen da sve napusti kada dođe vrijeme smrti. Onaj ko cijelog života udjeljuje milostinju razvija u sebi osjećanje spremnosti da sve napusti, te na određeni način vježba. Jasno je da će njemu biti lahko u trenucima smrti.

Još da kažemo i to da je šejtan u trenucima čovjekove smrti još preduzetniji, još življe salijeće čovjeka i obmanjuje ga, još više prikazuje imetak lijepim i jača ljubav prema njemu, nego što je za života radio. Posao šejtana i inače jeste uvećavanje te ljubavi, a u trenucima smrti još više se posvećuje takvom djelovanju.

U posljednjim trenucima čovjekova ovosvjetskog života šejtan koristi posljednju priliku da čovjeka zavede i da ga liši njegovog vječnog blaženstva, sreće i spasa. Zato on nastupa sa svom svojom snagom i koristi sve svoje mogućnosti. Naravno, jedno od glavnih sredstava koja koristi u tom času jeste čovjekova ljubav prema njegovom imetku.

Šejtan tada otvoreno kaže: Ako želiš svoj imetak, ti meni predaj svoju vjeru, a ja ću tebi sačuvati tvoj imetak. I to je ona nesreća kada se čovjek nakon čitavog života provedenog na namazu, u trenucima smrti, umjesto da izgovara šehadet – prisjeća svoga imetka.

Talkin i podsjećanje na šehadet, koji čine prisutni prilikom nečije smrti, jesu pohvalni, ali nemaju koristi za onoga ko se nije pripremao za ovaj najvažniji trenutak u životu, za čovjeka koji nije pripremljen kako da se snađe u tim posljednjim trenucima na Ovome svijetu.

Imajmo na umu također činjenicu da nije obavezujuće da mi uvijek budemo u prilici da udjeljujemo milostinju siromasima, nego da se uloge mogu i promijeniti te da i mi možemo zapasti u nepriliku da budemo potrebiti za milostinjom. Zato nemojmo da se uznosimo i da nas prevari naše trenutno dobro stanje, jer kaže jedna poslovice: Imetak ovisi o jednoj noći, a zdravlje o jednoj vrućici. Drugim riječima, uđeš u noć sa imetkom, a osvaneš bez njega, dok zdravlje i s jednom vrućicom može da iščezne.

Mi smo u stalnoj opasnosti i u mnogo većoj potrebi za zdravljem. U tom pogledu mi smo istinski siromasi, samo što toga nismo svjesni. Niko nam nije zajamčio na Ovom svijetu da će ovo što imamo od imetka i zdravlja trajati neprekidno. Ako postanemo siromasi, šta bismo mogli očekivati od onih imućnih? Ako se razbolimo, kakvo očekivanje možemo imati od zdravih ljudi? Upravo takva očekivanja imaju siromasi od nas. Ako mi danas njih ne pomognemo, te siromahe koji polažu neku nadu u nas, kako bismo išta mogli očekivati sutra? Ako danas nešto ne učinimo, pa čemu se nadati sutra?! Ali nesreća čovjeka je u tome što on sebe vidi samo u stanju u kakvom jeste i misli da će to stanje uvijek ići samo ka boljem. Čovjek nikad ne misli o tome kako mu može biti i gore.

Sigurno vam nije nepoznata ona kur'anska priča, kazivanje o bašči, kada je otac podijelio bašču između svoja tri sina. Kada su pošli u bašču da uberu plodove, prva dvojica su rekli: "Hajmo požuriti da poberemo plodove prije siromaha, dok nisu oni došli, jer kad dođu, treba i njima dati nešto." Treći brat podsjeti drugu dvojicu na praksu njihovog oca, koji je uvijek

dijelio siromasima. Podsjetio ih je na Allaha, dž.š., ali ovi se nisu obazirali na upozorenje. Međutim, Božijim providenjem i Božijom odredbom bašča je spržena. Kada su dvojica braće došla do bašče, zatekli su samo zgarište nad kojim su sada mogli jedino da kukaju.⁷

Poplave, velike kiše, suše, zemljotresi i ostale nepogode nemaju ni prema kome rodbinski, prijateljski ili pak neprijateljski odnos. Svako od nas je stalno izložen opasnosti da ga jednoga dana zaskoči takva nevolja. Prirodni učinak ljudskih djela još na Ovom svijetu ih dočeka, tj. još na Ovome svijetu vide posljedice djela koja su izvršili. Kada stojite u podnožju planine pa malo povisite glas, isti taj glas planina će vam vratiti kroz odjek. Ako uputiš selam, selam ti bude vraćen, a ako opsuješ, vrati ti se psovka. Zakon Stvaranja je utemeljen na ovom načelu.

Poslanik u spomenutoj hutbi kaže: “Iskazujte poštovanje starijim”, a nema sumnje da ćemo i mi dočekati starost pa da ćemo i mi imati potrebu da nam bude iskazano poštovanje. Kao što je moguće da ona djeca koja kao mala nisu imala pažnju, brigu i samilost koju bi trebalo da ima dijete od starijih, još uvijek nose neku psihološku tegobu iz tog vremena.

Da zaključimo, Poslanikov govor je utemeljen na zakonima koji vladaju Ovim svijetom, on nije proizvod nekog neutemeljenog razmišljanja, poput naših razmišljanja.

Allahov Poslanik, s.a.v.a., svojim uputama i govorima htio je da raskine lance kojima je vezana i sputana naša misao. Kao što ga kur'anski ajet opisuje – on je onaj koji raskida okove kojima smo mi sputani.⁸

Ovome što smo rekli treba dodati još i to da trebamo neprekidno jačati ljubav prema Poslaniku, s obzirom na položaj koji on ima u odnosu na nas, pravo koje ima nad nama i korist koju mi imamo od njega. Trebamo jačati tu ljubav u sebi i u drugim ljudima da bismo kroz jačanje ljubavi prema Poslaniku i pokornost njegovim riječima i svemu onome što je on donio ojačali Božiju ljubav prema nama, da bismo se umilili Bogu. Jer mi nemamo drugog načina da steknemo Božiju ljubav, osim ovim putem. Kao što i Kur'an jasno kaže riječima Poslanika: *Ako Allaha volite, mene slijedite, i vas će Allah voljeti i grijehе vam oprostiti!*⁹ A šta znači da Uzvišeni Allah zavoli Svog roba? Ako se ta ljubav javi, mi oživimo tu ljubav, zaslužimo tu ljubav, to znači da će Allah, dž.š., Svome robu osigurati sve okolnosti, sva sredstva za dostizanje dobra.

“I poštuјte stariјe svoјe i smilujte se mladima svoјim!”

Ovo danas predstavlja temelje psihologije. Iskustvo je pokazalo da stariji ljudi ništa ne očekuju, osim poštovanja, jer ih to od svega najviše raduje. Nekad je i mali izraz poštovanja prema njima velik, jer otklanja njihove teškoće. Često se dogodi da se stariji ljudi zbog svoje bolesti i nemoći ne žale, ali kada osjete da ih neko od njihove djece ili rodbine ne poštuje, to ih najviše pogađa.

Isto tako, mladi i djeca imaju veliku potrebu za osjećajnom pažnjom. Djeca vole i imaju potrebu za samilošću i to je ujedno najbolje sredstvo njihovog odgoja. U mjesecu Ramazanu ti odnosi prema djeci izražavaju se sa još većom nježnošću i suptilnošću.

U ovom mjesecu, kada je duša osjetljivija, veća je potreba i starijih i djece za pažnjom, jer im to olakšava post. Ta pažnja i nježnost potiče djecu da sa većom radošću odlaze u džamiju.

---

⁷ *El-Hâkka*, 17-33.

⁸ *El-A'râf*, 157.

⁹ *Ali 'Imrân*, 31.

Međutim, nekad u džamiji ti odnosi nisu kako treba, jer se neki ljudi grubo odnose prema djeci i starijim. Djeca razdragano dođu u džamiju i u tom svom poletu i sreći igraju se i nemirni su, pa se desi da dođu i u prvi saf. Neki ljudi odmah grubo odgovaraju na njihov takav postupak.

Dijete u mjesecu Ramazanu osjeti da se događa nešto neuobičajeno i kada vidi da roditelji ustaju na sehur, i ono sa radošću ustaje. Zato se prema njemu ne treba odnositi grubo. Ako dijete s radošću dolazi u džamiju, a mi se prema njemu odnosimo grubo, ta grubost može dovesti do toga da neki drugi ljudi sa blagošću priđu toj djeci, odvedu ih, kupe im čokoladu, i na taj način im oduzmu vjeru. I onda mi kukamo i jadikujemo što nema djece u džamiji, što su neodgojena i neodgovorna. Nismo ni svjesni da smo sami tome itekako doprinijeli.

Savremena psihologija se posebno bavi upravo ovim dvjema skupinama, starcima i djecom.

Svaki ibadet treba činiti u tačno određeno vrijeme. To znači da ibadeti koji se čine u mjesecu Ramazanu treba da se nastave tokom cijele godine. To je puno teže nego podnositi glad i žeđ u mjesecu Ramazanu.

Podnositi djecu u njihovoj razdraganosti, kao i opsluživati stare u njihovim zahtjevima, teže je od gladi i žeđi. Ali zato treba imati na umu da su učinci izvršavanja težeg djela mnogo veći. Sevabi težeg djela su veći od sevaba lakšeg. Zapravo, iskazivanje poštovanja prema starijim i nježnosti prema djeci treba da se nastavi i nakon Ramazana i treba da bude stalno i neprekidno.

Isto vrijedi i za milostinju: onaj koji je daje ima veću korist od onoga koji je prima. Pažnja koju iskazujemo starijim i djeci važna je za nas koliko i za njih, jer na taj način mi sami sebe odgajamo. Uglavnom, čovjek mora imati strpljenje koje se gradi i stiče vremenom. Ono se ne može steći preko noći, već postepeno da bi bilo usađeno u čovjeka kao nešto prirodno. Strpljenje koje čovjek u sebi izgradi je veoma važno za svaku priliku. Naprimjer, došli ste pred vrata nekoga ko vas je prethodno pozvao i pozvonili ste. Taj neko nije odmah otvorio vrata. Ako se čovjek tog istog trenutka počne ljutiti zašto mu se vrata ne otvaraju, to znači da je izašao iz okvira strpljenja, što nije dobro. U takvim prilikama čovjek mora biti strpljiv i objasniti sebi da je potrebno malo sačekati, jer je možda taj drugi čovjek u tom trenutku bio nečim spriječen i nije mogao odmah otvoriti vrata. Sve ovo objašnjava činjenicu da podnošenje starih i djece nije nimalo lak posao. Ali, podnoseći takve prilike, čovjek razvija kod sebe to prelijepo svojstvo strpljivosti.

Svaku društvenu zajednicu čine upravo ove tri skupine: stari, mladi i srednji naraštaj. Ako se ove tri skupine podnose, tj. ako imaju strpljenja jedni za druge, onda to društvo kao cjelina funkcionira skladno i svi žive u jednom smirenom i lijepom okruženju.

Ako se ovo postigne, niko u čitavoj društvenoj zajednici koja ima takve odnose neće biti nezadovoljan. Nemoguće je nabrojati sve primjere i sve prilike iz jednostavnog razloga što je svaka prilika nešto posebno. Neke su prilike opet manje važne u našim očima. Mi nekad mislimo da nismo ništa posebno učinili za neku stariju osobu, ali njima to znači mnogo. Zato nemojmo nikad pomisliti da je neki posao manje vrijedan od nekog drugog posla, jer svi poslovi imaju svoju vrijednost.

“I održavajte rodbinske veze!”

To je nešto što je najvažnije i što je osnovica svakog sretnog društva u cjelini. Jer se rodbinske veze ne smiju nikako prekidati. Važnost čuvanja rodbinskih veza ima uticaj na

cijelu društvenu zajednicu. Treba znati da kod onoga ko ovo ne poštiva ništa ne vrijedi. Kakva je njegova duša i kakvo je stanje njegova nefsa?

Osnovna jedinica društva je porodica, a svaki oblik nemorala, fesada potiče upravo iz porodice – ukoliko ona nije kako treba. Čuvati porodicu, čuvati rodbinske veze znači sagledavati sve vidove života svakog člana porodice i neprekidno se brinuti o članovima svoje porodice. Neki ljudi misle da se očuvanje rodbinskih veza sastoji u tome da se povremeno kod nekog člana porodice ode na ručak ili nešto slično tome. Međutim, nije u tome suština očuvanja veza, ona je u međusobnom razumijevanju, poštivanju i uzajamnom pomaganju.

وَ احْفَظُوا أَلْسِنَتَكُمْ وَ غُضُّوا عَمَّا لَا يَحِلُّ النَّظْرُ إِلَيْهِ أَبْصَارَكُمْ وَ عَمَّا لَا يَحِلُّ الْإِسْتِمَاعُ إِلَيْهِ أَسْمَاعَكُمْ

“I čuvajte jezike svoje, i oborite poglede od onoga što nije dozvoljeno pogledima vašim, i začepite uši svoje od onoga što nije dozvoljeno slušati!”

Ovdje naš Poslanik želi da očuva biće čovjeka, da očuva čovjeka i u onome što ulazi u njega i onome što izlazi iz njegova bića, dakle, onom što unosi i onom što iznosi.

Danas sve zemlje svijeta, sa željom da se očuvaju, nastoje da održe na optimalnoj razini primanje tuđe i širenje vlastite kulture. Sprječavaju uvoz one kulture koja ne odgovara njihovom biću, čuvaju se takvog prodora, a – s druge strane – svoju kulturu šire u sve dijelove svijeta, nastojeći da spriječe sve oblike razmišljanja, promišljanja i njima stranog vjerovanja.

Isto tako su oči, uši i jezik kapije čovjekovog bića, kroz koje prima ili širi uticaje. Kapije jednog grada ne mogu se čuvati ako nema izviđača koji ima oštro oko. Neprijatelj uvijek nastoji da izviđača koji sjedi na kuli prevari i da ga učini nemarnim. Isti odnos i šejtan ima prema nama i prema čuvarima našeg bića.

Oči i uši su sredstva našeg sticanja spoznaje. Ono što ova čula sakupe od spoznaja i podataka i što izvana unose u naše biće, razum razmatra. Svi rezultati naših sredstava spoznaje, sve će nam se to jasno očitovati na Budućem svijetu. Tako, ako mi na Ovom svijetu zatvorimo oči pred Istinom, okrenemo se od nje i olahko pređemo preko nje, onda ćemo biti lišeni gledanja Istine na Sudnjem danu. Onaj ko je na Ovom svijetu slijep, bit će slijep i na Onom svijetu i bit će od onih koji su zastranili. Ako naše uši začepimo pred Uputom, onda ne treba očekivati da ćemo naći put do Dženneta.

Na jednom mjestu Kur'an prenosi govor Džehennemlija, koji nakon što su sve prošli uviđaju gdje su pogriješili: *Da smo slušali ili razmišljali, ne bismo među stanovnicima Džehennema bili!*¹⁰ To su oni koji su zatvorili svoje kapije pred Istinom, koji nisu sačuvali ni svoje oči, ni svoje uši. I sada, kada su u Vatri, ne preostaje im ništa drugo nego da očajavaju, jer više nema ispravke.

Nažalost, u onoj mjeri u kojoj se brinemo o kućnim vratima, koja nikad nećemo zaboraviti zaključati ni po noći, ni po danu, ni približno se ne posvećujemo zaštiti kapija našeg bića. Ako se čovjek u toploj postelji, u tmuni, u neko doba noći sjeti da nije zaključao kapiju ili vrata, odmah će skočiti kao oparen i požuriti da ih što prije zaključa.

Da li barem stoti dio te brige osjećamo prema kapijama našega bića?

---

¹⁰ *El-Mulk*, 10.

Mi nastojimo na svaki način da se spasimo, da se izmaknemo od jakih zvukova koji smetaju čovjeku, kao što je buka velikih mašina. A da li smo prema onim riječima koje se igraju, poigravaju sa zbiljom i mogu nam Istinu izokrenuti, predstaviti je drugačijom ili je zamagliti, da li smo prema takvim riječima ozbiljni, da li smo svjesni tih opasnosti? Mi, općenito gledano, u našem životu, na oči, uši i jezik gledamo kao na male dijelove našega tijela, organe koji čine dio naše cjeline. Ali, nikad ne gledamo na njih kao na nešto izvanredno važno.

وَتَحَنَّنُوا عَلَىٰ أَيْتَامِ الدَّاسِ يُتَحَنَّنْ عَلَىٰ أَيْتَامِكُمْ

“I budite blagi i saosjećajni prema siročadi drugih, da bi se prema vašoj siročadi odnosili sa blagošću!”

Ako si samilostan ti prema tuđoj siročadi, možeš očekivati da će drugi postupati isto tako ako iza tebe ostane siročad.

Siroče ima poseban položaj. Zašto je to tako?

Čovjek na početku svoga života, kada se rodi, ima jedini oslonac u roditeljima. Djeca najčešće vide jedino svoga oca i to je njihova zaštita i odbrana. Dok je otac živ dijete niti razmišlja, niti se brine o životnim stvarima. Kada izgubi oca, dijete to doživi kao da se krov kuće srušio na njega, i to u svim životnim poljima i u svakom smislu. Dijete koje ostane bez oca nije doživjelo samo jednu nesreću, već mnogo njih. Iz tog razloga oni imaju puno ranjivije srce, brzo zaplaču, a s obzirom na činjenicu da je Allah, dž.š., uvijek blizu onih kojima je srce slomljeno, njihova će dova uvijek biti brže primljena. Takvo slomljeno srce može uništiti čitav život čovjeka koji ga je povrijedio.

To možemo objasniti još jednim primjerom: Možemo li idući ulicom sa svojim djetetom kojeg smo lijepo obukli zamisliti u kakvom je stanju siroče koje to gleda, a ne može to sebi priuštiti? Srdžba Boga je zajedno sa slomljenim srcem siročeta. Zato je potrebno prema siročadi iskazivati blagost i nježnost. A pomoć njima se ne ogleda samo kroz pomoć u hrani i odjeći, već mnogo više kroz blagost u odnosu. Vjeru siročeta možemo očuvati njegovim obrazovanjem, uzdizanjem, svojom blagošću i obazrivošću.

Ali siroče nije samo onaj ko je izgubio oca po krvi već je siroče i onaj koji izgubi svoga duhovnog oca. Dokaz za to je trenutak kada je preselio Poslanik, s.a.v.a. Koliko je samo tuge ispunilo srca svih muslimana! Jer biološki otac osigurava osnovne potrebe koje su važne za održanje života, a duhovni otac nam osigurava ono što je puno važnije za naše izbavljenje.

Ako sljedbenici ovoga ummeta imaju potrebu za Uputom, na nama je obaveza da im pomognemo. Ulema nikad ne bi trebala osjetiti zamor od upućivanja muslimana.

Ne treba zaboraviti da smo svi mi suočeni sa činom smrti i ona nam je jako blizu u svakom trenutku, pa iza sebe možemo ostaviti siročad, a niko od nas ne želi da se njegovoj djeci dogodi nešto ružno, već priželjkuje da im bude poklonjena potrebna pažnja.

وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَارْفَعُوا إِلَيْهِ أَيْدِيَكُمْ بِالذُّعَاءِ فِي أَوْقَاتِ صَلَاتِكُمْ فَإِنَّهَا أَفْضَلُ السَّاعَاتِ

“Tražite oprost od Allaha za svoje grijehe i podignite ruke svoje sa dovom u vremenima namaza vaših, jer je to najbolje vrijeme!”

U svojoj hutbi Allahov Poslanik, s.a.v.a., objašnjava koja je važnost dove i pokajanja u Ramazanu.

Traženje oprosta grijeha, uz postidjenost ima istovremeno i dimenziju koja osigurava visoki položaj za arife. Kad počinimo neki grijeh, obraćajući se Bogu ispoljavamo stanje postidjenosti.

Tevba Allahu, dž.š., mora zadovoljiti neke uvjete. Prvi znak tevbe je postidjenost i grižnja savjesti. Drugi je riješenost u odluci da se to više ne ponovi. Treći je odlučnost da se nadoknadi ono što je čovjek učinio. Ako je grijeh vezan za ljude, treba nadoknaditi štetu koja je proistekla iz tog grijeha. Ako se grijeh tiče Božijeg prava, treba se izložiti većoj teškoći od one koja je proizašla iz počinjenog grijeha.

Ljudima ne treba tevbu predstavljati kao nešto što je teško učiniti, da se ne bi zatvorila vrata tevbe. Ali tevbu, također, ne treba ni olahko shvatati, jer onaj koji stalno čini grijeh, pa se nakon toga kaje, ismijava Alaha, dž.š.

Tevba ima svoje znakove. Ako čovjek čini istinsku tevbu, ona ostavlja trag na čovjeku, otvara nebeske kapije, čini da čovjek bolje može koristiti blagodati koje su mu pružene. I to je Božije obećanje: ako se istinski učini tevba, spustit će se Božija blagost i blagoslov. U predaji se kaže: "Pomoći ćemo vas u imetku i u djeci."

Nekad Božija milost dolazi kroz kišu, a nekad je to duhovno stanje. Ako osjetimo tu duhovnu prosvijetljenost u svome srcu, to je znak da je tevba primljena. Zato čovjek ne treba odgađati pokajanje, jer grijeh može postati ukorijenjen u čovjeku. A šejtan nagovara čovjeka da odgađa tevbu i tako ga zavodi sve do trenutka smrti. Tevba pred smrt nema nikakve svrhe, jer čovjek tada više nema vremena da primi učinke koje ona sa sobom donosi. Tevba ima svoj realitet i svoju zbilju. Naprimjer, čovjek koji posjeduje znanje je znalac, i to je zbilja. Ako je neznalica, pa mu se kaže da je znalac, to nema podlogu u stvarnosti. Tevba, znači, ima određenu zbilju i zato čovjek mora pristupiti njenom zaokruživanju. To nije samo pokajanje za grijeh, i nije samo za velike grijeh. Ona ima više razina. Nekad je to kajanje nad počinjenim mekruhima, usljed zaborava Boga itd. Tevba nije ograničena samo na grijeh. Ona se mora činiti cijeloga života, jer je to način povratka Bogu.

Puko izgovaranje nečega jezikom, sve dok izgovoreno nema potporu u samom čovjekovom biću, nema težinu. Ako nama neko nešto obeća, a ne izvrši ono što je obećao, kakve koristi imamo od toga što je on obećanje riječima izgovorio? Da li se možemo zadovoljiti samo činjenicom da je Allah, dž.š., obećao oprost? Ako mi od Allaha, dž.š., očekujemo da On nešto učini, tj. da nam se smiluje, da nam oprosti, moramo i mi nešto učiniti, moramo i mi izvršiti neko djelo. Naravno, izgovaranje tevbe je dobro za podsjećanje, da bi se njime označio početak radnje i ono je kao takvo neophodno. Upravo zbog toga kod tevbe je i propisano da čovjek izgovara istigfar. Jer onaj ko nije spreman da jezikom čini istigfar, da se verbalno pokaje, nije spreman ni da to svoje pokajanje kasnije djelatno potvrdi.

Tevba treba biti učinjena cijelim bićem, a jezik je samo jedan dio toga bića. Ona tevba nakon koje se čovjek više ne vraća učinjenom grijehu, baca šejtana na zemlju. Kao što je rečeno u Kur'anu, činite tevbu, ali nasuh-tevbu, iskrenu tevbu, čitavim svojim bićem.

Da kažemo i to da ako čovjek učini tevbu pa se vrati grijehu za koji se pokajao, to ne znači da ona prva tevba nema svoju težinu i vrijednost. Ustvari, tevba nema težinu i vrijednost u slučaju ako čovjek dok je čini, dok izgovara istigfar, istovremeno razmišlja kako će ponovo učiniti taj grijeh. Jedino takva tevba nema svoju težinu i vrijednost. A ona tevba koja je

iskreno učinjena, pri čemu čovjek zaista nije mislio da se vrati tom grijehu, ali ga je šejtan kasnije ponovo zaveo, ta tevba ima svoju vrijednost i Allah je Milostiv, Onaj Koji mnogo prašta.

Budući da mi nismo svjesni naših brojnih grijeha i nemamo uvida u njih ili smo u nemaru prema onima za koje znamo, najbolje je da čovjek stalno bude u stanju pokajanja i tevbe i da od Allaha traži oprost. Moguće je da mi naš govor i ne doživljavamo kao grijeh i previdamo da je ono što tokom čitavog dana izgovorimo grijeh. Jednostavno, zanemarujemo naše grijehe, iako možda većina onoga što izgovaramo zapravo traži pokajanje. Zato ne trebamo čekati da počinimo neki veliki ili neobični grijeh, pa da onda počnemo sa pokajanjem. Zapravo, mi neprekidno imamo potrebu za kajanjem i činjenjem istigfara.

Šta reći kada znamo da je naš Poslanik – kao najveći, najodabraniji i najplemenitiji od svih poslanika – neprekidno činio istigfar? Ako čovjek čini istigfar, to ne znači da je on obavezno počinio neki grijeh. Štaviše, velikani su više od ostalih ljudi u stanju pokajanja. Naš Poslanik nikad nije napustio neko sijelo ili skup, a da nakon toga nije dvadeset i pet puta činio istigfar. A znamo da Poslanik, kao najodabraniji biće, kao Pečat svih poslanika, nije činio grijehe.

U prikazu duhovnog putovanja od strane arifa, odnosno mekama i položaja kroz koje se na tom duhovnom putovanju prolazi, istigfar ima svoj položaj i postaju. Može se reći da svaka postaja tog duhovnog putovanja ima istigfar koji odgovara tom položaju. Mi činimo istigfar, kajemo se nad našim grijesima, dok recimo ljudi na višem stepenu spoznaje i duhovnog pročišćenja čine istigfar nad svojim ibadetom.

Šta znači njihovo pokajanje nad ibadetima, kako smo rekli?

Pokajanje arifa odnosi se na ibadet, jer oni svoj ibadet smatraju malehnim, neznatnim, nedovoljnim, koji, osim toga, nije popraćen dovoljnom spoznajom. Njihovo pokajanje je takvo jer su u svome ibadetu, obraćanju i pokoravanju Bogu vidjeli sebe neovisnim činiocem, neovisnim bićem, što su sebe vidjeli posrednikom u toj relaciji prema Bogu. Njihovo pokajanje tiče se činjenice da nisu neprekidno bili posvećeni Bogu, nisu neprekidno bili svjesni Boga i okolnosti da su na trenutak bili posvetili svoju pažnju ibadetu, a ne Bogu samom. Izneseno pokazuje koliko tevba ima duboko i široko značenje i kao takva treba biti objašnjena muslimanima.

Štaviše, uzrok tevbe u čovjeku nije sâm čovjek, nego Allah, dž.š., jer najprije Allah, dž.š., čini tevbu prema robu, a onda rob u odgovoru na to čini tevbu prema Gospodaru.

يُتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ

“Allah čini tevbu prema njima.”¹¹

Znači, Allah čini tevbu prema robu. Kakvo značenje može onda tevba ovdje imati? Da li tevbu možemo ograničiti samo na ono kako je mi doživljavamo, kao pokajanje nad grijesima?

Tevba je okretanje, obraćanje, vraćanje prema nečemu. Kada Kur'an kaže *jetuballahu alejhim*, to znači da se Allah nama obraća, pa tek nakon toga, nakon što se On nama okrene, mi bivamo pripremljeni da se i mi Njemu okrenemo. To znači da je sva tevba ispunjena Božijom milošću. Mi se stalno vraćamo Bogu, htjeli mi to ili ne. Stalno smo u procesu vraćanja Bogu. Jednom se mi vraćamo, odnosno činimo tevbu Bogu svojom voljom, svojim izborom, i to

---

¹¹ *En-Nisâ'*, 17.

predstavlja naš spas. A u drugom značenju, htjeli ili ne htjeli, vraćamo se Bogu, idemo u susret smrti, i to ima sasvim drugi status.

“I podignite ruke svoje sa dovom u vremenu namaza vaših, jer je to najbolje vrijeme.”

Ovdje Allahov Poslanik, s.a.v.a., kaže: “Podignite ruke k Njemu.” Gdje je Bog da bismo mi dizali ruke ka Njemu? Da li se Bog trenutno nalazi na nekom položaju i mjestu?

Njega ne ograničava ni prostor, ni mjesto. On je Sâm Stvoritelj svega, pa i tog prostora. Kad Poslanik ovdje kaže: “Podignite ruke ka Njemu...” – to ima značenje da smo mi u nižem položaju. Mi ljudi smo niska stvorenja u svome postojanju, a On je na najvišem položaju.

Međutim, rečeno je da ljudi trebaju podići ruke prema nebesima, prema gore, jer kaže ajet: *U Nebesima je vaša opskrba i ono što je spremljeno za vas*¹² – budući da mi na Ovom svijetu svekoliko dobro, i materijalnu i duhovnu blagodat dobivamo sa Nebesa, sa neba i materijalnog, i duhovnog. Zato ima smisla podići ruke prema nebu.

Naravno da možemo od Allaha, dž.š., tražiti u srcu, a da pritom ne dižemo ruke. I to je kod Gospodara i On ima uvid u sve dove Njemu upućene. Međutim, dizanje ruku je izraz našeg stanja poniznosti i siromaštva. To stanje nas podsjeća da smo siromašni i ovisni nesretnici, a da je On neograničeni Vladar i da je sve u Njegovim rukama. Ovakav nastup ostavlja duboki trag na naše srce, nakon čega srce biva skrušeno, a kada je srce skrušeno, Allah, dž.š., brže udovoljava traženjima.

Nadalje, dizanje ruku u molitvi, u traženju, jeste podsjećanje, znak našeg potpunog siromaštva, a Njegovog neograničenog bogatstva i moći. I to samo po sebi ima jednu spoznajnu dimenziju. Sâm Allah, dž.š., rekao je na jednom mjestu u Kur'anu: *O ljudi, vi ste siromasi, vi trebate Allaha, a Allah je nezavisan i hvale dostojan*.¹³ Mi smo uvijek siromasi i samim tim imamo neprekidnu potrebu da dižemo ruke, da tražimo od Allaha, dž.š., s tim što to u stanju molitve ima jednu posebnu dimenziju. Nama su neprekidno otvorene kapije Nebesa, ali u stanju molitve to je potpuno drugačije.

Gospodar je odredio vremena namaza kao posebna vremena, kada On prima goste kod Sebe. U tim trenucima, trenucima propisanih namaza, Allah, dž.š., posebnim pogledom motri na Svoje robove. Ovo stanje, ova blagodat namaza posebno dobiva na značaju u mjesecu Ramazanu, kada su kapije Nebesa znatnije otvorene, a Božija milost i pažnja pojačane. U tim trenucima dova je primljena. U tim trenucima, kada zazivamo Boga, upućujemo molitvu, Allah, dž.š., nam se odaziva i kaže da je spreman da čuje šta izgovaramo. Ako Allah, dž.š., sluša obraćanje Svoga roba, dakle, čeka šta će ovaj izgovoriti, da bi mu udovoljio ono što traži, da bi ga poslušao, šta onda jedan čovjek ne može uraditi u takvoj prilici, kada se nalazi u takvim okolnostima? Kada čovjek ostvaruje takvu vezu s Bogom, kakvu on onda ima potrebu za ostalim svijetom? Zar uopće ima potrebu za ostalim svijetom?

Nekad čovjek čini *munadžat*, a nekad čini *munada*, dakle, nekad tiho šapuće s Bogom, a nekad izgovara dovu glasno. *Munada* znači glasno zazivanje, dok *munadžat* znači tiho šaputanje na uho nekome, tako da niko drugi ne čuje. Da li je Allah, dž.š., blizu pa da u našim obraćanjima šapućemo sa Njim ili je daleko pa ga moramo dozivati? Kako hazreti Musa kaže na jednom mjestu u svojoj dovi: “O Bože, jesi li daleko pa da te zazivam, ili si blizu pa da tiho porazgovaram s Tobom.” Allah, dž.š., mu u odgovoru javlja: “Ja sam u srcu vjernika.”

---

¹² *Ez-Zarijât*, 22.

¹³ *Fâtir*, 15.

Kada se u Kur'anu kaže: *Mi smo čovjeku bliži od njegove žile kucavice*¹⁴ – misli se upravo na ovu priliku. Šta nam može biti bliže od naše vratne žile kucavice? Takvo nešto nije moguće ni zamisliti u materijalnim okvirima. Ovo zapravo znači da je osnova našega bića, postojanja, egzistencije, utemeljena i ovisi o Bogu i da samo po Njemu postojimo. On je Kajjum, Samoopstojeći, da Njega nema, ništa ne bi postojalo.

Izneseno se može na primjeru učiniti još shvatljivijim. Šta znači to da smo mi ovisni o Bogu, a da je On Sam po Sebi Opstojeći, da je On Kajjum, a mi nemamo ništa od sebe? Zamislite neku sliku u vašem umu! Predočite sebi sliku u umu! Koliko ta slika u svom postojanju ima potrebu za vama? Koliko ona ovisi o vama? Koliko postojanje te slike ovisi o vašem postojanju? Ako vi samo na trenutak skrenete pažnju sa te slike, da li ta slika i dalje postoji? Gdje je ona nakon toga? Jasno je da ta slika više neće postojati. Naravno, ovo je samo jedan ograničen primjer, ali je koristan da nam učini jasnijom predstavu o tome koliko smo mi ovisni o Bogu.

Koliko smo mi blizu i bliski onoj slici koju smo stvorili u umu? Koliko smo daleko od nje? Ustvari, da li ta slika uopće ima neko postojanje mimo nas? To da je Allah, dž.š., bliži nama od vratne žile kucavice nakon predložene primjera postaje malo jasnije.

Onaj Koji nam je bliži od naše žile kucavice zaslužuje da Mu se obraćamo, ali šapućući, drugim riječima, doživljavajući Ga kao bliskog. Dakle, da Mu se obraćamo kao nekom bliskom. Ako tako doživimo i shvatimo Boga, onda se nikad nećemo umoriti od razgovora sa Njim. Nikad nećemo osjetiti zamor, štaviše, stalno ćemo imati potrebu da s Njim razgovaramo, da s Njim šapućemo.

To što se mi obraćamo Bogu u dovi, zazivamo Ga, tražimo nešto od Njega, ustvari, to je odgovor na onaj poziv koji je Allah, dž.š., već ranije uputio nama. Prvo se Allah, dž.š., obratio nama, a potom u odgovoru mi činimo dovu Njemu.

Opet ćemo se vratiti na onaj primjer slike. Slika koju smo stvorili u našem umu treba da se obrati nama dovom ili nečim drugim. Nama koji smo stvorili tu sliku, čime se nama obraća ta slika? Da li svojom snagom, svojim postojanjem? Šta ona od sebe ima? Njeno obraćanje nama je moguće samo ako se prvo mi njoj obratimo. Kada bismo mi toj slici u našem umu dali ruke, oči, srce, usta, da čini dovu, da nije te naše milosti ona uopće ne bi mogla da nam se obraća. Ta naša slika u umu nema potrebu za nama u samo nekim stvarima, ona ima potrebu za nama u samom svom postojanju.

Naše biće, naša zbilja jeste čisto siromaštvo. Mi smo potpuni siromasi. Potpuno smo ovisni i u potrebi za Bogom. U svakom slučaju, dakle, u mjesecu Ramazanu, posebno u trenucima namaza Allah, dž.š., prima naše dove i otvorene su kapije za razgovor sa Uzvišenim Bogom.

Dova koja se uči prilikom viđenja mlađaka mjeseca Ramazana glasi: “Moj Bože, ja uistinu od Tebe tražim dobro ovoga mjeseca, njegovo otvaranje (feth), svjetlost njegovu, pomoć njegovu, blagodat njegovu, čistotu njegovu i opskrbu njegovu.” Rečeno nas podučava šta da tražimo kada ugledamo mlađak mjeseca Ramazana. Ova dova ukazuje na sedam stvari.

Prvo tražimo dobro, hajr. Šta je sad to dobro mjeseca Ramazana? Možda, s obzirom na ono što smo dosada govorili za mjesec Ramazan, dobro ovoga mjeseca jeste Božiji magfired i bogobojaznost, koja se navodi u kur'anskom ajetu: *Propisuje vam se post da biste možda bili bogobojazni*. Prema tome, post je s ciljem mogućeg doseganja bogobojaznosti.

---

¹⁴ *Kâf*, 16.

Ramazan je mjesec gošćenja, mjesec kada Allah, dž.š., prima sve ljude u goste. Na ovoj sofri, koju je Allah, dž.š., prostro i sve ljude na nju pozvao, nalazi se sve, i oprost Božiji, i takvaluk, i pažnja prema Bogu, i mnoštvo drugih stvari. Svaki čovjek s obzirom na razinu vlastitog razumijevanja, ima koristi od te sofre. Na toj prostrtoj sofri ne treba se zadovoljiti samo traženjem oprosta grijeha, već treba tražiti takvaluk i onu neprekinutu svijest o Bogu da bi sa te sofre uzeli ono najbolje.

Drugo što tražimo u ovoj dovi jeste *feth*, otvaranje, širina. Moguće da se ovdje pod *fethom* misli i na pobjedu nad šejtanom, njegovo savladavanje. Jer kao što je rečeno u *hutbi*, u ovom mjesecu su šejtani okovani u lance, zato ih vi ne raskivajte, ne puštajte ih. Kada čovjek okuje Iblisa, pobijedio je. Ali, Allah, dž.š., već je, umjesto nas, unaprijed okovao šejtane, a nama ostaje samo da ih ne pustimo iz lanaca i da tu pobjedu, koju nam je Allah, dž.š., darovao na pladnju, ne izgubimo.

Kako to da čovjek u ovom mjesecu postaje manje čini grijeha?

Kada preduvjeti za neki posao budu pripremljeni, onda se taj posao i uradi, a ako se ti preduvjeti, okolnosti i sredstva nisu stekli, onda se taj posao i ne izvršava. Sitost jeste jedan od preduvjeta za neke nedolične radnje. Kada je čovjek praznog stomaka ili gladan, manje je spreman ili nikako da se predaje nekim radnjama, recimo bludu ili čemu sličnom. To je značenje tvrdnje da su šejtani okovani u lance i zato ih vi ne puštajte iz tih lanaca.

Sljedeće što tražimo u ovoj dovi dočekivanja mjeseca Ramazana jeste da nam Gospodar podari svjetlo ovoga mjeseca. Ova svjetlost koju tražimo moguće da je onaj pogled kojim jedan vjernik gleda, odnosno svjetlost kojom vjernik gleda. Čovjek svjetlošću svoga pogleda osvjetljava srca i gleda svoj put unaprijed. U predaji se kaže: "Čuvajte se pronicljivosti vjernika jer on gleda svjetlošću Božijom." A Božija svjetlost osvjetljava i Zemlju i sva nebesa. Božijem svjetlu ništa nije skriveno. Ako vjernik gleda Božijim svjetlom, onda ni njemu neće ništa biti skriveno. Drugim riječima, neće mu biti skrivene šejtanove zamke i spletke. A to je ona svjetlost koju čovjek stiže kroz bogobožnost u mjesecu Ramazanu. Oni koji su bogobožni, prigrlili bogobožnost, razvijaju je u sebi, a kada ih skupine šejtana dotaknu, onda dođu sebi.

Bez bogobožnosti nema ovog svjetla. Ko ima bogobožnost, dobija to svjetlo, koje ga spašava i štiti od šejtana. Svako ko u mjesecu Ramazanu stekne tu svjetlost, dakle svjetlost Ramazana oživi u sebi, biva spremniji da primi sve oblike islamskog naučavanja, kao što kaže jedan ajet sure *Zumer*:

أَفَمَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِّنْ رَبِّهِ

*Zar je isti onaj čije je srce Allah učinio sklonim islamu, pa on slijedi svjetlo Gospodara svoga?*¹⁵

Ovaj kur'anski ajet na najljepši način pojašnjava svjetlost koju tražimo u mjesecu Ramazanu. Ta svjetlost će nam dati širinu da primimo Božije spoznaje. Upravo nam ova svjetlost pomaže da vidimo i prepoznamo ono što je loše, a samim tim i da nas spasi od zastranjenja i propasti. Plod svega predočenog je opet Božiji magfret i oprost, kao što se kaže u suri *Hadid*:

---

¹⁵ *Ez-Zumer*, 22.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَآمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ وَيَغْفِرْ لَكُمْ
وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

*O vi koji vjerujete, Allaha se bojte i u Poslanika Njegova vjerujte, On će vam dvostruku milost Svoju darovati, i dat će vam svjetlo pomoću kog ćete ići, i oprostit će vam, jer Allah prašta i samilostan je.*¹⁶

U ovom ajetu bogobožnost stoji u vezi sa svjetlošću.

Četvrto što tražimo u ovoj dovi je pomoć Božija, što opet možemo razumjeti u kontekstu nadvladavanja šejtana i njegovih pomagača.

Peto što tražimo je blagodat ovoga mjeseca, i to blagodat kakvu smo već predočili, a to znači uvećavanje dobra, ali ne samo materijalnog, već i duhovnog dobra kao posljedice čišćenja od grijeha. Blagodat koju sa sobom nosi mjesec Ramazan je opet izuzetnija, viša i vrjednija, a to je blagodat u Lejletu-l-kadru. Iako je Lejletu-l-kadr noć kao i druge noći, ona je u svojoj blagodati neuporedivo vrjednija. Ona je vrijedna poput hiljadu drugih mjeseci.

Kada Allah, dž.š., kaže da je vrjednija od hiljadu drugih mjeseci, to je uistinu tako, to ima svoju zbilju. U nastavku sure *Kadr* kaže se: *Selam i sigurnost je u njoj sve do izlaska Sunca.* Dakle, selâm od Allaha koji je Sâlim. To je taj selam koji nam se spušta u noći u kojoj ne postoji ništa, osim Allaha, dž.š., u kojoj čovjek prima veliko dobro. Znamo da je jedno od Božijih imena i Selâm, kao što Kur'an kaže:

هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ

*On je Allah – nema drugog boga osim Njega, Vladar, Sveti, Onaj Koji je bez nedostataka (Es-Selâm), Onaj Koji svakoga obezbjeđuje, Onaj Koji nad svi bdi, Silni, Uzvišeni, Gordi. Hvaljen neka je Allah, On je vrlo visoko iznad onih koje smatraju Njemu ravnim!*¹⁷

U jednoj od dova učimo: “Moj Bože, Ti Si Selâm i od Tebe je selâm i Tebi se vraća selâm!”

Takva noć, koju Kur'an opisuje kao *selâm* – a vidjeli smo sada da je selam u takvoj povezanosti sa Bogom da je On Selâm, od Njega dolazi selam i Njemu se vraća selam – jasno je da je zbilja u kojoj Allah, dž.š., spušta obilje milosti.

Sljedeće što tražimo u ovoj dovi jeste čistota, ali čistota u svim njenim vidovima. Tražimo, prije svega, čistotu od naših grijeha, a potom čistotu od našeg nemara i zaborava Boga.

Sedmo što tražimo u ovoj dovi jeste opskrba mjeseca Ramazana. Sve ono što čovjeku dolazi jeste opskrba u bilo kojem obliku da to dođe. Jasno je da nisu samo hrana i piće čovjekova opskrba od Boga. Dobri roditelji, dobra djeca, dobra žena – sve je to oblik opskrbe. Dobar prijatelj je također jedna vrsta opskrbe. I to da nam se ukaže prilika da nekome učinimo uslugu, da budemo nekome na pomoći jeste oblik opskrbe. Ako nam Allah podari mogućnost da nešto proučimo iz Kur'ana, da pročitamo koji hadis od Poslanika, i to je opskrba. Kada u dovi tražimo: “Bože podari nam Hadž, zijaret Tvoje kuće”, jasno je da to nije nešto što ćemo jesti ili piti, ali i to je naša opskrba. Uglavnom, sve ono što nam dobra dođe od Allaha, dž.š., jeste opskrba. Sevabi ahiretski koje mi možemo steći i stićemo u mjesecu Ramazanu jesu opskrba. Učenje Kur'ana, namaz, izbjegavanje grijeha jeste Božiji dar, Božije dobro – sve je to naša opskrba u mjesecu Ramazanu.

¹⁶ *El-Hadid*, 28.

¹⁷ *El-Hašr*, 23.

Ove dove treba učiti iskreno, iz dubine srca i vjerovanjem u to, i sa potrebom, da osjećamo to kao našu istinsku potrebu i sa uvjerenjem da će to biti ispunjeno. Naime, da nam Allah, dž.š., ne želi udovoljiti, ne bi nas onda u Kur'anu ni pozvao da mu upućujemo molitve. Nema sumnje da je prva Božija namjera da udovolji našoj dovi, a ako ipak ne bude udovoljena – onda je to do nas. Od nas je, dakle, nevolja koja nas zadesi. Jer, kao što kaže Imam Sedžad u jednoj svojoj dovi: “Bože, da Si Ti htio mene poniziti, onda Ti mene ne bi ni uputio!” A zatim u nastavku kaže: “Da Si Ti htio mene osramotiti, ne bi mi dao ispravnost i čistotu vjere!”

Prema tome, osnova i temelj kod Boga, ako možemo tako reći, jeste da On udjeljuje i daruje. Gospodar je to Sebi propisao kao obavezno. Jer, kako je rečeno: “Allah je Sebi rahmet učinio obaveznim.”

Nadam se da će nam Allah podariti uspjeh u mjesecu Ramazanu i otvoriti nam srca! Da slomljenog, iskrenog i skrušenog srca zamolimo za naše porodice i za čitav islamski ummet. Mi smo svi u potrebi za dovom. Niko od nas nije lišen potrebe činjenja dove. Više od ostalih imam potrebu da me se sjetite u dovi u mjesecu Ramazanu, u tminama noći. Veoma sam sretan i iskazujem veliko zadovoljstvo, zahvalu na tome što ste proveli ovo vrijeme ovdje, slušajući me sa pažnjom. Od Uzvišenog Boga za sve nas ovdje molim magfired i rahmet! Sva hvala pripada Gospodaru svjetova!

Važnost dove u mjesecu Ramazanu jasno dokazuje činjenica da se odmah nakon objave obaveznosti posta u ajetima 183-185 sure *Bekare*, već 186. ajet njome bavi. Dalje, Poslanik nas u svome govoru potiče da u mjesecu Ramazanu dižemo ruke i učimo dovu. Konačno, činjenica je da ni za jedan mjesec nemamo toliko prenesenih dova kao za Ramazan. Za svaki sat, dan i noć prenosi se dova koju je pohvaljeno tada učiti. Takvo šta ne nalazimo u drugim mjesecima.

Najistaknutiji i najljepši ajet koji se bavi pitanjem dove jeste upravo 186. ajet sure *Bekare*, a njegova sintaksa i struktura umnogome se razlikuje od ostalih kur'anskih ajeta.

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ

*A kada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu: odazivam Se molbi molitelja kad Me zamoli. Zato neka oni pozivu Mome udovolje i neka vjeruju u Mene, da bi bili na Pravom putu.*¹⁸

Prije svega, u ovom ajetu Allah, dž.š., govori u prvom licu jednine. Ne govori zamjenicama koje ukazuju na odsutnost, kao što je, recimo, On. Gospodar se kroz čitav ajet predstavlja kroz prvo lice, što, naravno, daje već jednu posebnu boju ajetu. Sedam puta je u ajetu ponovljena lična zamjenica *Ja*. Allah, dž.š., stalno Sebe stavlja u prvi plan. Ajet ovakvog sadržaja, sa ovim svojstvom ne nalazimo nigdje više u Kur'anu.

Da pobrojimo tih sedam primjera: “A kada te robovi *Moji* za *Mene* upitaju, *Ja* sam, sigurno, blizu: odazivam *Se* molbi molitelja kad *Me* zamoli. Zato neka oni pozivu *Mome* udovolje i neka vjeruju u *Mene*, da bi bili na Pravom putu.”

Sljedeće što ovaj ajet skriva u sebi je da se ne kaže: Kada te ljudi *Moji* upitaju za *Mene* – već: *Kada te robovi Moji upitaju za Mene*. I ovo pokazuje da je Allah, dž.š., izdvojio ovdje one koji uče dovu iz mase ljudi i postavio ih na pijedestal časti time što ih je prvo izdvojio, a zatim oslovio sa *robovi Moji*. Ovim je Gospodar iskazao posebnu čast onima koji čine dovu.

---

¹⁸ *El-Bekare*, 186.

U ajetu se kaže: *Kada te robovi Moji upitaju za Mene*, što znači, doći će ljudi do Poslanika pa će ga pitati: Pa dobro, gdje je taj Bog? Međutim, u nastavku ajeta, shodno praksi Kur'ana, trebalo bi stajati: Ti reci, Poslaniče, da sam Ja, sigurno, blizu: odazivam Se molbi molitelja kad Me zamoli. Ali ovdje je izostavljeno *Ti reci, Poslaniče*. Ovdje je čak Poslanik kao onaj koji prenosi poruku robovima izostavljen, za razliku od nekih drugih ajeta. Dakle, Gospodar između Sebe i robova ovdje ne stavlja Poslanika, jer On je blizu nama i u iščekivanju je naše dove. Allah se izravno nama obraća. Ovo predstavlja jednu posebnu suptilnost ovog ajeta.

Odazivam Se molbi molitelja kad Me zamoli.

Zašto je ova rečenica izrečena u glagolskom obliku? Zato što glagolski oblik ukazuje na trajnost radnje. To znači: Ja stalno udovoljavam. Ova rečenica je mogla biti iskazana i kao imenska, ali nije, i to ukazuje na još jednu suptilnu nijansu, kojom poručuje: Ja stalno odgovaram molbi molitelja, nikad Se ne zamaram i ništa Me ne može zamoriti.

Zanimljivo je i to da vidimo čime je uslovljeno Božije odazivanje i udovoljavanje Njegovom robu. U ajetu se kaže: *Kada Me zamoli*. To znači da udovoljenje i odazivanje ne ovise o Gospodaru, već o robu. Kao da Gospodar kaže: Ja stalno udovoljavam, samo je potrebno da Me pozovu.

Zašto Allah, dž.š., udovoljavanje ove dove uvjetuje time da bude obavezno pozvan? Zapravo, udovoljavanje dovi i nema smisla ako neko prvo ne uputi dovu. Šta to znači? To znači da ovaj uvjet: *kada Me zovnu* – nije ničim ograničen. Kada god hoćeš možeš zovnuti Allaha, dž.š., i kako god hoćeš zovi, bit će ti udovoljeno.

Recimo, kao što se u 60. ajetu sure *Mu'min* kaže: *Pozovite Me, Ja ću vam se odazvati!* Znači, samo zazivanje jednako je udovoljavanju. Nema nikakvog razmaka između zazivanja Boga i Njegova udovoljenja. Udovoljenje jednako je zazivanju.

Na početku ajeta se kaže: *Kada te upitaju* (سأل), a u nastavku ajeta se kaže: *Odazivam Se molbi molitelja* (أجيب دعوة الداع). Oba ova izraza, i pitati i molba, imaju isto značenje traženja i molbe. Zašto se na početku ajeta koristi izraz *pitati*, a u nastavku izraz *moliti*?

To znači da čovjek kad čini dovu privlači pažnju onoga kome se obraća. Dova, odnosno molba znači da ti onome kome se obraćaš prvo privučеш pažnju, dok se izraz *pitati* koristi nakon što si privukao pažnju i tek onda tražiš ono šta si naumio. Dakle, pitanje je rezultat dove i ono dolazi nakon nje. A ovdje u ovom ajetu to znači da ako ljudi budu nešto htjeli od Mene, onda je dovoljno da oni Mene samo zazovu, da učine dovu.

Ko su robovi Božiji? To su oni koji su pokorni Bogu. Moguće je da čovjek nekad bude svjestan toga da je on u stanju pokornosti Bogu, kao što je moguće da i ne bude svjestan toga, da bude u nemaru. Ali u svakom slučaju, opet je on potčinjen Bogu. Mi smo robovi, bili toga svjesni ili ne.

Stanje pokornosti je čast koja je pripisana jedino čovjeku, dok ostala stvorenja ne mogu imati udjela u ovom obliku časti. Pokornost i potčinjenost su rezultat toga što smo mi u potpunom Božijem vlasništvu. Sve dok nisi u vlasništvu nečega, ne možeš ni biti rob. Kada čovjek kupi roba, što je prije bila praksa, ovaj je njegov rob tek kada stekne vlasništvo nad njime. Kada rob bude kupljen od strane gospodara, on je prvo njegovo vlasništvo, pa tek onda njegov rob. Međutim, to stanje posjedovanja se razlikuje od onoga kako Allah, dž.š., nas posjeduje. Kao i to da se sve ono čime mi raspolažemo i čega smo vlasnici na Ovom svijetu umnogome razlikuje od onoga kako Allah, dž.š., raspolaže nama i svime što je vlasništvo Njegovo. Ta dva oblika vlasništva se umnogome razlikuju.

Vlasništvo koje mi imamo nad stvarima kojima raspolažemo je ograničeno. Mi ne možemo s tim stvarima raditi šta hoćemo i koristiti ih na način kako hoćemo, dok je vlasništvo i raspolaganje koje Allah, dž.š., ima nad svim stvorenjima, pa i nama ljudima, potpuno i nije ničim ograničeno. On sa Svojim vlasništvom može raditi šta hoće.

Čovjek kao vlasnik roba, vlasnik je samo njegova vremena i plodova njegova rada. Čovjek nema pravo da raspolaže, niti može raspolagati životom svoga roba. U odnosu vlasnika i roba među ljudima, gospodar je vlasnik samo onoga čime se moguće okoristiti, a ne raspolaže robom na neograničen način, dok je Allah, dž.š., neograničeni vladar nad nama. On raspolaže svime, čak dotle da mi ni u svojim djelima nismo neovisni o Njemu. Tako je i sa onim stvarima kojima smo mi istinski vlasnici, kao što je naše tijelo, i sa onim stvarima kojima smo relativni vlasnici, kao što je vlasništvo nad kućom, koje nije zbiljsko. Što se tiče nas ljudi, kako mi možemo biti vlasnici nečega? Za razliku od Allaha, dž.š., Koji Je zbiljski Vlasnik svega postojećeg. Dakle, mi ni u jednom od oblika vlasti i raspolaganja nismo neovisni o Allahu, dž.š. Međutim, ova tema izlazi izvan okvira naše rasprave, vremena i prostora i ovo je bio samo kratak osvrt. Na kraju da zaključimo: Allah, dž.š., Koji Je Stvoritelj svega, Koji svim stvarima daje oblike i ograničenja, neograničeni je Vladar svega, a da ničim ne biva uslovljen.

Allah, dž.š., budući da je naš Stvoritelj, neograničeni je Vladar i Vlasnik našeg bića, Vlasnik je onoga čime mi raspolažemo i On je posrednik između nas i onoga čime mi raspolažemo. Jednostavno, mi nismo ni u čemu neovisni. Rečeno ima ono isto značenje koje smo isticali kada smo govorili o kur'anskom ajetu: *Mi smo čovjeku bliži od njegove žile kucavice.*

Da bismo pojasnili taj odnos, naveli smo primjer nas i slike u našem umu. I to je ono kada Allah, dž.š., u Kur'anu kaže: *Allah je Taj Koji se upliće između čovjeka i srca njegova.*¹⁹ I ovakvo značenje vlasništva Boga nad nama ljudima znači potpuno vlasništvo, ničim ograničeno niti uvjetovano. To znači da On s nama može raspolagati na način kako On hoće: ne postoji nikakva prepreka Njemu, ništa Mu se ne može isprijediti, niti Ga uvjetovati, niti nametnuti, niti biti nametnuto nešto izvana, da bi odredilo kako će On nečim vladati i raspolagati.

E sada, kada je stvar takva kakva jeste, kako smo je objasnili, jasno je da kada rob zazove svoga Gospodara i On se njemu odaziva na njegovu dovu, kako ovaj ajet kaže, šta god da rob bude tražio, bilo kada i u bilo kojem stanju – Gospodar može njemu udovoljiti i ništa Mu se u tome ne može isprijediti.

Kada je tako, tj. da nam je Gospodar blizu i da se odaziva molbi molitelja – s obzirom na sve ovo što smo dosada objasnili i s obzirom na položaj Gospodara, kao Onoga Koji je neograničeni Vladar i Vlasnik – onda to ima ono isto značenje na koje ukazuje ajet: *Odazivam Se molbi molitelja kad Me zamoli.*

A to da je čovjek blizu Boga i nije udaljen od Njega i to da je Bog – kako kaže ovaj ajet – blizu nama, bliži od vratne žile kucavice, tu trebamo tražiti razlog zašto su dove od nas ljudi, robova primljene. A već smo ranije govorili o razlozima zašto su dove primljene.

Podsjetit ćemo se kratko datog objašnjenja koje se odnosilo na poznati hadis o blizinama koje nafile osiguravaju čovjeku: “Kada Moj rob obavlja nafile, onda se on Meni približava, do te mjere Mi se približi da Ja bivam oko kojim gleda, uho kojim sluša, ruka kojom uzima, noga kojom hoda.” Dakle, u jednom takvom stanju posvećenosti i bliskosti s Bogom više ne postoji

---

¹⁹ *El-Enfâl*, 24.

ništa što bi se ispriječilo između Boga i roba Njegovog. Među njima vlada potpuna bliskost. U jednom takvom stanju jasno je da dova takvog roba nije ništa drugo do volja Božija i ona mora biti primljena.

U 186. ajetu sure *Bekare* jasno je rečeno: *Odazivam Se molbi molitelja kad Me zamoli.*

Onaj koji traži i čini dovu Allahu mora tražiti istinski, iz dubine svoga bića. Ono što jezikom traži mora biti istinski saglasno, a ne suprotstavljeno njegovoj unutrašnjoj želji. Kako je već rečeno, čovjek treba Allaha, dž.š., zazivati spremnim jezikom, koji je saglasan sa srcem. To je slično stanju žedna čovjeka koji svoju žeđ istinski osjeća. Kada traži vodu, on istinski traži vodu, a ne zadovoljava se samo pukim izgovorom da bi ispunio vrijeme. Ako čovjek izgovori dovu sa ovakvim jezikom koji odražava njegovu istinsku potrebu i osjećaj potrebe za Bogom, osjećaj da jedino On može udovoljiti traženju, onda je to jezik koji uči već primljenu dovu.

Zanimljivo je da ukoliko čovjek ima neku istinsku potrebu, a on je ne bude ni svjestan, Allah, dž.š., će udovoljiti i takvoj potrebi, znači onoj koja nije ni iskazana jezikom.

Za dosta stvari, za kojima mi iz trenutka u trenutak imamo istinsku potrebu i kojima se okorištavamo, mi zapravo i ne znamo. Mi imamo istinsku potrebu, i to nužno istinsku potrebu za očima, ali niko od nas nije u majčinoj utrobi tražio od Boga da mu ih podari. Mi tada čak nismo ni bili svjesni da trebamo doći u neki drugi oblik svijeta i egzistencije. Ali zato što smo mi istinski imali potrebu za tim Allah, dž.š., nam je podario oči. Zar Onaj Gospodar Koji zadovoljava istinske potrebe čovjekove, a da ovaj i ne pita za njih, ne moli i ne traži od Njega, nije dostojan da zadovolji i one istinske želje i nužne potrebe kada ih rob iznese pred Njega?

Naš govor potvrđuje Kur'an u suri *Ibrahim*:

وَأَتَاكُمْ مِّنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِن تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تَحْصُوهَا

*Daje vam svega onoga što od Njega ištete, i ako biste Allahove blagodati brojali, ne biste ih nabrojali.*²⁰

Ako čovjek istinski, iz fitreta, iz one svoje iskonske prirode ima neku potrebu za nečim, Allah, dž.š., će mu udovoljiti.

Nekad čovjek pomisli da ima potrebu za nečim i traži od Allaha da mu to udovolji, ali to nije njegova istinska potreba. Štaviše, kada bi znao zbilju toga i učinke udovoljenja tome, ne bi to nikad ni tražio od Allaha, dž.š. Recimo, čovjek traži od Boga dijete, a ne zna da to dijete može biti na njegovu nesreću. Prenosi se da je čovjek tražio od Allaha, dž.š., da mu podari muško dijete. Gospodar mu udovolji i podari mu dijete i ono odraste. Jednom prilikom otac je otišao na putovanje i kada se vratio, naišao je gužvu ispred svoje kuće. Pitao je šta je bilo i rekoše mu da je njegovo dijete počinilo zločin, ubilo je čovjeka. Čovjek reče: "To je bilo ono što sam tražio od Uzvišenog."

Ako čovjek bude ustrajno tražio ono što nije njegova istinska potreba, to će biti na njegovu štetu. Da je ovom čovjeku iz naše priče bila jasna zbilja njegove molbe, sigurno to ne bi nikad ni tražio.

Isto tako, ako je čovjek u svojoj dovi tražio nešto nemoguće, nešto što racionalno nije ostvarivo, takvoj dovi neće biti udovoljeno. Ako čovjek pri činjenju dove ne bude imao čvrsto uvjerenje da će Allah, dž.š., udovoljiti toj dovi, ni takva dova neće biti primljena. Naprimjer, kada bolesnik traži od Boga svoje izlječenje i on zna da će biti izliječen, ta dova će biti

²⁰ *Ibrâhîm*, 34.

primljena. Ali šta u slučaju da treba oživjeti mrtvacu dovom? Da li mi imamo čvrsto uvjerenje ako učinimo dovu da će On oživjeti mrtvacu? Jesmo li u takvom stanju? Imamo li čvrsto uvjerenje? Ako ne budemo imali nade u ostvarenje i primanje dove, tada dova neće biti ni primljena. Ako bismo imali čvrsto uvjerenje, i mrtvacu bismo mogli oživjeti dovom, kao što su to činili neki od poslanika i kao što posvjedočuje Kur'an. Jedan od tih poslanika bio je Isa, a.s.

Ako čovjek učini dovu iskreno, a da pritom neme primjese širka u svome biću i vjerovanju, sa onim uvjetima koje smo ranije već napomenuli za dovu, ta dova će sigurno biti primljena.

Kada čovjek čini dovu, on traži od Allaha, dž.š., da Njegova pažnja bude usmjerena prema njemu. Međutim, ako se njegova misao pri samoj dovi bude oslanjala i imala pouzdanje na ovosvjetska sredstva, što znači da se oslanja na nešto drugo, mimo Boga, ta dova neće biti primljena. Jer onaj koji jedino može udovoljiti našoj dovi jeste Allah, dž.š., neograničeni Vladar Koji raspolaže svim stvarima, a da pri tom ničim nije ograničen. Mi koji zazivamo u takvom stanju – onoga koga zazivamo smatramo ograničenim. Tražimo dovu, a istovremeno razmišljamo o drugim mogućnostima. To znači da mi ne zazivamo neograničenog Vladara.

Vratimo se ajetu koji se odnosi na objašnjenje odnosa između dove i ibadeta. Postavlja se pitanje: Da li je ibadet nešto posebno ili su ibadet i dova jedno te isto?

Da bismo odgovorili na ovo pitanje, osvrnut ćemo se na 60. ajet sure *Mu'min*:

وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ

*Gospodar vaš je rekao: "Pozovite Me i zamolite, Ja ću vam se odazvati! A oni koji iz oholosti neće da Mi čine ibadet – ući će, sigurno, u Džehennem poniženi."*²¹

U ovom ajetu se na prvom mjestu spominje dova, a u nastavku kao pojašnjenje dove stoji ibadet. Oni koji se uzohole od ibadeta ići će u Džehennem. Isto vrijedi i kada je dova u pitanju. Oni koji se uzohole od dove, odnosno izbjegavaju je i smatraju je nepotrebnom, zaslužili su Džehennem. Iz rečenog se jasno da zaključiti da su dova i ibadet ovdje izjednačeni.

Drugim riječima, može se reći da je svaki oblik dove zapravo ibadet, jer i onome ko se uzoholi za dovu i onome ko se uzoholi za ibadet prijeti se Džehennemom. Drugačije rečeno: dova je srž ibadeta. Ustvari, činjenje dove je potčinjavanje Božijoj naredbi, što i jeste ibadet.

U mjesecu Ramazanu je posebno naglašeno činjenje dove Allahu, dž.š. Može se postaviti pitanje: Šta je u toku mjeseca Ramazana bolje činiti – upućivati dove ili učiti Kur'an? Dova je naša riječ, naše obraćanje Allahu, dž.š., a Kur'an je Božija riječ nama upućena. Šta odabрати između ovoga dvoga?

Kada činimo dovu, tada smo se pokorili i potčinjavamo se Kur'anu, činimo ibadet. Znači djelujemo po Kur'anu, a djelovanje po Kur'anu je vrijednije od samog čitanja Kur'ana.

Kur'an kaže da se čini dova, jer Kur'an nije objavljen samo da se čita (što bi odgovaralo našim neprijateljima), već da se po njemu i djeluje. Ako se Kur'an ne provodi djelatno, znači ako se po njegovim uputama ne živi, onda samo čitanje Kur'ana nema smisla. To je zato što sve što je objavljeno u Kur'anu treba da ostavi traga na nama, a mi moramo djelovati po uputama koje su u Kur'anu date.

---

²¹ *El-Mu'min*, 60.

Mi možemo činiti dovu i da ta dova bude kur'anska i na taj način zadovoljavamo oba načela: činimo dovu i učimo Kur'an. Ustvari, učenje kur'anskih dova je najljepše i najsuptilnije djelo i blagodat je veća.

Jedno od najboljih djela koja se mogu uraditi u Ramazanu je učenje dova, i to onih iz Kur'ana. Pored toga, veoma je važno, zapravo je najvažnije – kloniti se svakog grijeha u Ramazanu.

Na kraju hutbe hazreti Ali je upitao Allahovog Poslanika, s.a.v.a.: “Koje je najbolje djelo u ovom mjesecu?” Poslanik je odgovorio da je to izbjegavanje grijeha i svega onoga što je zabranjeno, jer izbjegavajući grijeha čovjek priprema svoje srce da se približi Bogu i ostvari vezu s Bogom.

Učenjem kur'anskih dova u mjesecu Ramazanu uspostavlja se dvostruka veza, što se objašnjava na sljedeći način: s jedne strane, dovu činimo iz položaja siromaštva, skrušenosti i potrebe, a s druge, upućujući kur'ansku dovu, dakle, obraćajući se onim riječima koje je objavio Stvoritelj, mi ostvarujemo najbolji učinak. Nakon kur'anskih dova, najvrjednije su one koje potiču od Allahova Poslanika i Ehli-bejta.

Neke dove koje činimo mogu nam donijeti samo štetu, jer možda se u dovi traži ono što ne odgovara našem stanju, s obzirom na okolnost da smo mi ljudi bića materijalnog svijeta i ne znamo šta je za nas najbolje u određenom trenutku. Zato su dove koje mi osmišljavamo niže vrijednosti. Velikani islama puno bolje znaju naše potrebe i šta je za nas bolje u nekom trenutku te koje su naše istinske potrebe.

Objasnio bih neke važne tačke u vezi sa dovama koje se upućuju u mjesecu Ramazanu.

Dova koja se upućuje na kraju mjeseca Šabana i na početku mjeseca Ramazana glasi: “Milostivi Bože, učini me jednim od dobrih i sačuvaj me u djelu i u željama!”

Rekli smo u vezi sa dovama da pored toga što kroz njih nešto tražimo od Uzvišenog, one u sebi nose i visoka duhovna značenja i spoznaje. U dovama se mi, zapravo, poučavamo onome što nas uzdiže prema Bogu, a čuva od svega ružnog, vodi na Pravi put i čuva od stranputice.

Iz rečenog se može zaključiti da biti *salih*, odnosno biti vrstan u činjenju dobrih djela – treba biti stalno i neprekidno. A da bi čovjek dosegao stepen saliha, treba da se podsjeti na zavjet koji je dao Bogu. U suri *Ja-Sin*, u 60. ajetu stoji:

أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَّا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ

*O sinovi Ademovi, zar vam nisam naredio: “Ne klanjajte se šejtanu, on vam je neprijatelj otvoreni.”*²²

Zavjet koji smo dali je da nikad ne smijemo robovati šejtanu i skrenuti s Pravoga puta. Ovdje su ibadet i dova jedno, a iskreno upućivanje dove nije zapravo ništa drugo nego Pravi put.

Čovjek je salih ako su mu želje ispravne. Ukoliko je čovjekova duhovna težnja viša, njegova vrijednost raste. Niska stremljenja pripadaju niskim ljudima. Prljava, niska nastojanja pripadaju prezrenim ljudima. Allah voli ljude koji imaju visoke ideale, ljude sa visokim stremljenjima, ljude sa uzvišenim idealima.

U mjesecu Ramazanu ljudi sa nižim stremljenjima su oni koji se zadovoljavaju samo glađu i žeđu i misle da su tako ispunili i dosegli svoj ideal. Oni ljudi koji imaju viši ideal u mjesecu

---

²² *Jâ-sîn*, 60.

Ramazanu, a i mimo njega, oni koji hoće veću Božiju milost izbjegavaju zabranjeno, izbjegavaju haram. Oni koji hoće i žele još više, koji žele dostići blizinu Božju, moraju podići svoja stremljenja i oni trebaju cijelo svoje biće posvetiti Allahu, dž.š., a ne samo da se čuvaju onog zabranjenog.

Oni koji su dobri čine tevbu cijelim svojim bićem, plačući i posvećujući cijelo svoje biće Bogu, udaljavajući se na taj način od svakoga grijeha.

Na kraju dove o kojoj smo govorili kaže se: “Bože, učini me da živim najboljim životom i da umrem sa ljubavlju tvojih prijatelja.”

Mi svakako uvijek trebamo tražiti sve najbolje od života, ali ne samo od života, već isto tako trebamo tražiti i najbolju smrt.

Da li imati najbolji život znači imati sve najbolje materijalno što čovjek želi? Kada bi se ljudi pitali, onda bi oni – s obzirom na činjenicu da su okrenuti materijalnom – svakako upravo to i podrazumijevali. Međutim, velikani smatraju da je najbolji život nešto sasvim drugo. Dobar život jeste ljubav Božijih prijatelja, jer čovjek koji razvija tu ljubav i sam stiže Božiju ljubav. Ako se stekne ljubav Božijih prijatelja, čovjek i sam može ući u tu skupinu. A biti Božiji prijatelj znači imati najugodniji život.

U nastavku se kaže: “Bože, daj mi mržnju prema Tvojim neprijateljima!”

Ustvari, temeljni okvir vjere je ljubav Božijih prijatelja i mržnja prema Božijim neprijateljima. Jer ptica nikada ne može letjeti jednim krilom: da bi letio i da bi dosegno visine, da bi zaslužio Božiju milost i da bi se Njemu približio, čovjek mora imati ljubav Božijih prijatelja i mrziti Božije neprijatelje.

Tekst Poslanikove šabanske hutbe

Prenosi se u knjizi *Vrline mjeseca Ramazana i Emâli* od Šejha Saduka, koji prenosi od Muhammeda ibn Ibrahima ibn Ishaka, a ovaj od Ahmeda ibn Muhammeda ibn Saida; te u knjizi *‘Ujûnul-ahbâr* od Muhammeda ibn Bekrana Nakkaša, od Ahmeda ibn Hasana Kattana i Muhammeda ibn Ahmeda ibn Ibrahima Muazija te Muhammeda ibn Ibrahima ibn Ishaba, a svi prenose od Ahmeda ibn Muhammeda ibn Saida, koji prenosi od Alija ibn Hasana ibn Feddala, a ovaj od svoga oca Imama Reze, koji je prenio od svojih djedova, da je Imam Ali rekao: Allahov Poslanik, s.a.v.a, posljednju je džumu u mjesecu Šabanu održao hutbu, pa je rekao:

أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّهُ قَدْ أَقْبَلَ إِلَيْكُمْ شَهْرُ اللَّهِ بِالْبَرَكَةِ وَالرَّحْمَةِ وَالْمَغْفِرَةِ

“O ljudi! Uistinu, u susret vam ide Allahov mjesec sa blagoslovom i milošću i oprostom!”

شَهْرٌ هُوَ عِنْدَ اللَّهِ أَفْضَلُ الشُّهُورِ وَأَيَّامُهُ أَفْضَلُ الْأَيَّامِ وَلَيَالِيهِ أَفْضَلُ اللَّيَالِيِ وَسَاعَاتُهُ أَفْضَلُ السَّاعَاتِ

“To je mjesec koji je kod Allaha najbolji. Dani njegovi su najbolji dani, noći njegove su najbolje noći, a sati njegovi su najbolji sati.”

هُوَ شَهْرٌ دُعِيْتُمْ فِيهِ إِلَى ضِيَافَةِ اللَّهِ وَجُعِلْتُمْ فِيهِ مِنْ أَهْلِ كَرَامَةِ اللَّهِ

“To je mjesec u kojem ste pozvani u goste kod Allaha, i određeni ste za one kojima će On počast ukazati.”

أَنْفَاسُكُمْ فِيهِ تَسْبِيحٌ وَ تَوَهُُّمٌ فِيهِ عِبَادَةٌ وَ عَمَلُكُمْ فِيهِ مَقْبُولٌ وَ دَعَاؤُكُمْ فِيهِ مُسْتَجَابٌ

“Vaše udisanje i izdisanje u njemu je slavljenje Allaha (tesbih), spavanje vaše u njemu je ibadet, djela vaša su u njemu primljena, a dove vaše u njemu su uslišane.”

فَاسْأَلُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ بِنِّيَّاتٍ صَادِقَةٍ وَ قُلُوبٍ طَاهِرَةٍ أَنْ يُوقِفَكُمْ لِصِيَامِهِ وَ تِلَاوَةِ كِتَابِهِ

“Pa tražite od Allaha, Gospodara svoga, iskrenim nijjetima i čistim srcima da vas pomogne u postu Njegovom i učenju knjige Njegove.”

فَإِنَّ الشَّقِيَّ مَنْ حُرِمَ عُفْرَانَ اللَّهِ فِي هَذَا الشَّهْرِ الْعَظِيمِ

“Uistinu je nesretan onaj kojem je uskraćen oprost Allahov u ovom velikom mjesecu.”

وَ اذْكُرُوا بِجُوعِكُمْ وَ عَطَشِكُمْ فِيهِ جُوعَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ عَطَشَهُ

“I sjetite se svojom glađu i žeđu u njemu gladi Sudnjega dana i žeđi njegove!”

وَ تَصَدَّقُوا عَلَى فُقَرَائِكُمْ وَ مَسَاكِينِكُمْ وَ وَفَرُوا كِبَارِكُمْ وَ اِرْحَمُوا صِغَارَكُمْ وَ صَلُّوا أَرْحَامَكُمْ

“I dijelite siromasima svojim i bijednicima! I poštujujte starije svoje i smilujte se mladima svojim i održavajte rodbinske veze!”

وَ احْفَظُوا أَلْسِنَتَكُمْ وَ غَضُّوا عَمَّا لَا يَحِلُّ النَّظَرُ إِلَيْهِ أَبْصَارَكُمْ وَ عَمَّا لَا يَحِلُّ الْإِسْتِمَاعُ إِلَيْهِ أَسْمَاعَكُمْ

“I čuvajte jezike svoje, i oborite poglede od onoga što nije dozvoljeno pogledima vašim, i začepite uši svoje od onoga što nije dozvoljeno slušati!”

وَ تَحَنَّنُوا عَلَى أَيْتَامِ النَّاسِ يُنَحِّنَنَّ عَلَى أَيْتَامِكُمْ

“I budite blagi i saosjećajni prema siročadi drugih, da bi se prema vašoj siročadi odnosili sa blagošću!”

وَ تَوَبُّوا إِلَى اللَّهِ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَ اِرْفَعُوا إِلَيْهِ أَيْدِيَكُمْ بِالذُّعَاءِ فِي أَوْقَاتِ صَلَاتِكُمْ فَإِنَّهَا أَفْضَلُ السَّاعَاتِ

“Tražite oprost od Allaha za grijehе svoje i podignite ruke svoje sa dovom u vremenima namaza vaših, jer je to najbolje vrijeme!”

يُنْظَرُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِيهَا بِالرَّحْمَةِ إِلَى عِبَادِهِ يُجِيبُهُمْ إِذَا نَادَوْهُ وَ يُلَبِّيهِمْ إِذَا نَادَوْهُ وَ يُعْطِيهِمْ إِذَا سَأَلُوهُ وَ يَسْتَجِيبُ لَهُمْ إِذَا دَعَوْهُ
“U njemu Allah, dž.š., robove Svoje obasipa milošću, i odgovara im kada Ga zovu, i odaziva im se kada Ga dozivaju, i daje im kada Ga upitaju, i uslišava im kada Mu upute dove.”

أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ أَنْفُسَكُمْ مَرْهُونَةٌ بِأَعْمَالِكُمْ فَفَكُّوْهَا بِاسْتِعْفَارِكُمْ وَ ظُهُورَكُمْ تَقِيلُهُ مِنْ أَوْزَارِكُمْ فَخَفِّقُوا عَنْهَا بِطُولِ سَجُودِكُمْ

“O ljudi! Zaista su duše vaše zalog djela vaših. Pa oslobodite ih svojim traženjem oprosta. A leđa vaša su natovarena teškim teretom, pa ublažite tu težinu dugim sedždama svojim.”

وَ اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ أَقْسَمَ بِعِزَّتِهِ أَنْ لَا يُعَذِّبَ الْمُصَلِّينَ وَ السَّاجِدِينَ وَ أَنْ لَا يَرَوْعَهُمْ بِالنَّارِ يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ

“A znajte da se Allah kune Svojom veličinom da neće kazniti one koji klanjaju i koji čine sedždu, i da ih neće uplašiti džehennemskom vatrom na Dan kada će se svi ljudi dići pred Gospodarom svjetova.”

أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ فَطَرَ مِنْكُمْ صَانِئاً مُؤْمِناً فِي هَذَا الشَّهْرِ كَانَ لَهُ بِذَلِكَ عِنْدَ اللَّهِ عِثْقٌ نَسَمَةٍ وَ مَغْفِرَةٌ لِمَا مَضَى مِنْ ذُنُوبِهِ

“O ljudi! Ko postaća vjernika ugosti iftarom u ovom mjesecu kod Allaha će imati nagradu oslobođena roba i oprost za ono što je prošlo od grijehа njegovih.”

قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ فَلْيَسْ كُلَّنَا يَقْدِرُ عَلَى ذَلِكَ

Rekoše: “O Allahov Poslaniče! Nismo svi u mogućnosti tako postupiti!”

فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: اتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشَرْبَةِ مِنْ مَاءٍ

Pa je rekao Poslanik, s.a.v.a.: “Čuvajte se Vatre pa čak i polovinom jedne hurme, čuvajte se Vatre pa čak i gutljajem vode.”

أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ حَسَنَ مِنْكُمْ فِي هَذَا الشَّهْرِ خُلِقَ كَانَ لَهُ جَوَازٌ عَلَى الصِّرَاطِ يَوْمَ تَزُلُّ فِيهِ الْأَقْدَامُ

“O ljudi! Onaj koji uljepša svoje ponašanje u ovom mjesecu dobit će dozvolu za prolazak preko Sirata onog Dana kada će noge posrtati.”

وَمَنْ خَفَّفَ فِي هَذَا الشَّهْرِ عَمَّا مَلَكَتْ يَمِينُهُ خَفَّفَ اللَّهُ عَلَيْهِ حِسَابَهُ وَمَنْ كَفَّ فِيهِ شَرَّهُ كَفَّ اللَّهُ عَنْهُ غَضَبَهُ يَوْمَ يَلْقَاهُ

“I onome koji olahko uzme ono što ima u rukama, Allah će olahko uzeti račun na Sudnjem danu. A ko spriječi u njemu zlo svoje, spriječit će Allah srdžbu Svoju u danu kada Ga susretne.”

وَمَنْ أَكْرَمَ فِيهِ يَتِيمًا أَكْرَمَهُ اللَّهُ يَوْمَ يَلْقَاهُ

“A ko ugosti siročce u njemu, ugostit će Allah njega u danu kada Ga susretne.”

وَمَنْ وَصَلَ فِيهِ رَحِمَهُ وَصَلَهُ اللَّهُ بِرَحْمَتِهِ يَوْمَ يَلْقَاهُ وَمَنْ قَطَعَ فِيهِ رَحِمَهُ قَطَعَ اللَّهُ عَنْهُ رَحْمَتَهُ يَوْمَ يَلْقَاهُ

“A ko sastavi raskinute rodbinske veze u njemu, sastavit će Allah njega sa Svojom milošću u danu kada Ga susretne. A ko raskine rodbinske veze u njemu, raskinut će Allah od njega milost Svoju u danu kada Ga susretne.”

وَمَنْ تَطَوَّعَ فِيهِ بِصَلَاةٍ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِرَاءَةً مِنَ النَّارِ وَمَنْ أَدَّى فِيهِ فَرَضًا كَانَ لَهُ ثَوَابٌ مِنْ أَدَى سَبْعِينَ فَرِيضَةً فِيمَا سِوَاهُ مِنَ الشُّهُورِ

“A ko dobrovoljno obavi namaz u njemu, Allah će mu zapisati (odrediti) oslobođenje od Vatre. A ko u njemu izvrši farz, imat će nagradu onoga koji je obavio 70 farzova u drugim mjesecima.”

وَمَنْ أَكْثَرَ فِيهِ مِنَ الصَّلَاةِ عَلَى تَقَلُّ اللَّهِ مِيزَانَهُ يَوْمَ تَخْفُ الْمَوَازِينُ

“A ko uveća donošenje salavata na mene u njemu, Allah će mu prevagnuti vagu njegovu onoga dana kada će olakšati mnoge vage.”

وَمَنْ تَلَا فِيهِ آيَةً مِنَ الْقُرْآنِ كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرٍ مَنْ حَتَمَ الْقُرْآنَ فِي غَيْرِهِ مِنَ الشُّهُورِ

“A ko prouči u njemu jedan ajet iz Kur'ana, imat će nagradu onoga koji je proučio cijeli Kur'an u drugim mjesecima.”

أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ أَبْوَابَ الْجَنَّةِ فِي هَذَا الشَّهْرِ مُفْتَحَةٌ فَاسْأَلُوا رَبَّكُمْ أَنْ لَا يُعَلِّقَهَا عَلَيْكُمْ

“O ljudi! Zaista su vrata Dženneta u ovom mjesecu otvorena, pa zatražite od Gospodara svoga da vam ih ne zatvori.”

وَأَبْوَابَ النَّارِ فَاسْأَلُوا رَبَّكُمْ أَنْ لَا يُفْتَحَهَا عَلَيْكُمْ وَالشَّيَاطِينَ مَعْلُولَةٌ فَاسْأَلُوا رَبَّكُمْ أَنْ لَا يُسَلِّطَهَا عَلَيْكُمْ

“A vrata Džehennema su zatvorena, pa zatražite od Gospodara svoga da vam ih ne otvori. A šejtani su svezani, pa zatražite od Gospodara svoga da ne zavladaju nad vama.”

قالَ أميرُ المؤمنينَ عليه السلامُ، فُؤمْتُ، فُؤلْتُ: يا رسولَ اللهِ ما أفضلُ الأعمالِ في هذا الشهرِ؟ فقالَ: يا أبا الحسنِ أفضلُ الأعمالِ في هذا الشهرِ الورعُ عن محارمِ اللهِ

Rekao je hazreti Ali: Ustao sam i pitao: “O Allahov Poslaniče! Koje je najbolje djelo u ovom mjesecu?” Pa je rekao: “O oče Hasanov! Najbolje djelo u ovom mjesecu je suzdržavanje od Allahovih strogih zabrana.”